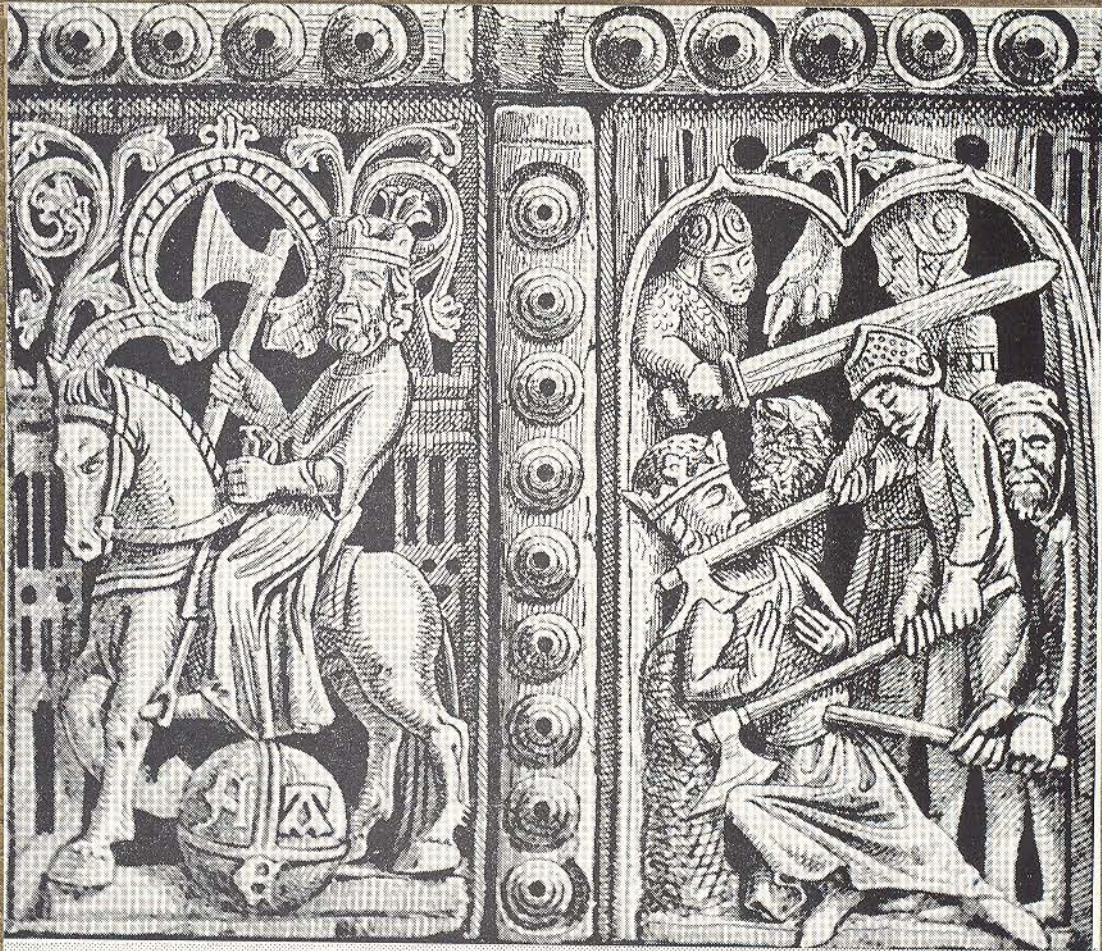

RINGERIKE

OLAV HARALDSON
Viking, konge, helgen - Norges evige konge.
Detalj av Kristian I reisealter.

Denne siden er uten innhold

RINGERIKE

1972 - 1973

UTGITT AV

RINGERIKES UNGDOMSLAG
OG RINGERIKES MUSEUM

VED

ELLEN HALS

GUDLEIK GULDAL - H. JØRGENSEN

INNHold:

	Side
<i>Arne B. Bang:</i> Heftet «Ringerike» 50 års jubileum	3
<i>E. Viker, 1922:</i> Jul på Ringerike	4
<i>Hallvard Løyland:</i> Var kongsgarden til Sigurd Syr på Stein?	5
<i>Fr. Schjander:</i> Trefningen i Krokkleiva 1716	9
<i>Torbjørn Slåtto:</i> Offersteder på Røyse	14
<i>Sigvard Mjør:</i> Fra teknikkens barndom på Ringerike	16
<i>E. Heimås Dokken:</i> Ramneberget	20
<i>O Thommessen:</i> Harald Solberg	24
<i>Kristi Strande:</i> Ringvold gård	26
<i>Arne B. Bang:</i> Husholdningskalendere for landbruket	31
<i>Gunhild Hagen:</i> Jegeren «medisinmannen» og fortelleren han «Sterke Jon»	33
<i>Otto F. W. Rode:</i> Til Norderhov – Ringerike	36
<i>Trond Bergsund:</i> Register for 50 år	37

Hallvard Løyland: Forsidebilde, detalj av Kristian I. reisealter.

HEFTET «RINGERIKE»

50-års JUBILEUM

Julen 1922 utkom et hefte med 28 sider og omslag redigert av Gunnar Tveiten, E. Vikør og A. Hovde. Heftets navn var «Jul på Ringerike» og kreftene som sto bak var ungdomslagene på Ringerike og Ringerikslaget i Kristiania. Som utgiver sto Ringerikes Ungdomslag.

Stoff fra Ringerike fylte heftet, som ble godt mottatt og ønsket velkommen igjen. Det gjorde det også, riktignok litt tynnere et par år, men så var det fremgang igjen. Redaktørene skiftet noe på. T. Krogsrud og Hans Johnsrud kom inn, mens kirkesanger E. Vikør var utrettelig den samme fram til 1929. I 1926 ble navnet endret til «Ringerike» som heftet heretter heter. Vanskeligere tider førte til et nytt opplegg fra 1930. Da fikk heftet det kjente omslag tegnet av maleren Harald Vibe, som det senere har beholdt. I 1931 kom Bjarne Vidar inn i redaksjonen først med T. Krogsrud og fra 1932 med Harald Vibe som medredaktør. De vanskelige forholdene vedvarte, men med gode venners hjelp gikk det fram til og med julen 1934.

I 1935 kom heftet ikke ut, men til jul i 1936 var det på plass igjen. Nå er Ellen Hals kommet inn i redaksjonen og med henne Ringerikes Museum som interessant ved siden av Ringerikes Ung-

domslag. Vanskelighetene fortsatte og i 1937 var det igjen stopp, men til jul i 1938 dukket det igjen opp, denne gangen med Ellen Hals, Ola Brenden og Hans Johnsrud som redaksjon, og nå kom det hvert år frem til og med julen 1940. Da ble det stopp gjennom krigens 5 lange år.

Med en gang etter krigen, til jul i 1945, var redaktørene fremme med et nytt nummer igjen, og det sier seg selv at krigens dager fikk en bred plass i heftet denne julen. I 1947 kunne man ha minnet om de 25 år som var gått siden det første heftet kom ut, men dette så man den gangen vekk fra, antagelig fordi det hadde vært avbrudd i rekken av hefter. Det var nå kommet ut 20. Elling Skollerud kom inn i redaksjonen i 1946 istedenfor Hans Johnsrud, men ble selv i 1950 avløst av Bjarne Vidar (sist redaktør i 1936). Det ble noen vanskeligheter igjen, som ble løst av Museet og Ungdomslaget, men ikke så tidlig at det kom noe hefte i 1952, men så er dette også det siste avbruddet man har hatt.

Heftets nr. 25 kom til julen 1953. Vidar var gått ut av redaksjonen og Alf E. Viljugrein inn, men han ble avløst alt i 1954 av H. E. Jørgensen, som siden har vært med i redaksjonen. I 1957 kom Ola Brenden inn istedenfor Harald Vibe. Brenden ble avløst av Gudleik Guldal i 1971.

I jubileumsåret 1972 har Ellen Hals vært med i redaksjonen i 37 år og har dermed vært med å utgi 31 av de 44 nummer som er kommet ut. Det er ikke den minste del av lasset fruene i sin utrettelige iver har dratt. Ved siden av stifterne er det rimelig at hennes innsats, både redaksjonelt og økonomisk, fremheves nå når publikasjonens første 50 år er gått.

Hva har så heftet med sine 44 nummer inneholdt i disse år. Det vil det etterfølgende register vise. Det er satt opp av formannen i Ringerikes Historielag, Trond Bergsund, og viser til fulle hvilken viten om Ringerike som ligger bak 50-årsinnsatsen. Det finnes fine dikt og dessuten prosa av alle slag fra de mest folkelige fortellinger fra bygdelivet til artikler med det stempel som vitenskapsmannens tanker gir stoffet. Samlet er heftene et oppslagsverk av uvurderlig verdi for dem som vil gjøre seg kjent på Ringerike og som vil lære befolkningens egenart å kjenne. Redaksjonen gjennom årene har stått for et verk, som vil trosse tidens tann så lenge interesse for vårt vakre Ringerike og for folkets liv her lever. Og den interessen vil være tilstede så lenge det er pust igjen i Ringerikingene, mener

Arne B. Bang.

Ringerike

Av E. VIKER

For 50 år siden, i 1922, kom første nummer av heftet «Ringerike» ut. Det het dengang «Jul på Ringerike», og den første artikkel i dette hefte var skrevet av en av redaktørene, kirkesanger E. Viker. Den het

JUL PÅ RINGERIKE.

Jeg vil fortælle litt fra julen noen årtier før 1900, slik som bare de eldste hugser den, da den enda hadde noget av den gamle duft av farge.

Ingen høytid var som julen, ingen saa hellig, men likevel ingen saa morsom. En maatte derfor ta høvelig imot den. Alle prøvde at faa sig nye klær og sko til jul. Det var stridt for håndverksfolk at komme gjennom julemåned. Skomakeren og skrædderen og syjenta skulde rekke over små og store gårder i en vid kreds. De måtte arbeide meget av nættene med, for dagene strakk ikke til. Men både vadmelet og verkenet, som blev opsydd, var vevd paa gården, det var blit til av gårdens egen uld og lin.

Der skulde slagtes, males, bakes og brygges til jul. Å lage malt til ølbryggingen var en kunst som ikke alle forstod, og de som dugde best, måtte hjelpe de andre. Badstua på gården blev flittig brukt, for der skulde kornet tørkes, ellers greide ikke kverna det, maltet skulde også tørkes, og kjøtt og flesk skulde røkes.

Skjønt der var ophugget en hel del ved før, blev altid juleaftens morgen brukt til vedhugst. Dette kaltes «å hugge jul-otta,» og var en festlig ceremoni fuldt saa meget som et nødvendig arbeide. Man begynte med det kl. 4 eller 5, somme før. På tunet foran vedskjulet tentes et bål — før parafinlampens dager — og i lyset fra dette blev veden hugget. Man brukte ikke sag, men bare øks til slikt arbeide dengang, og det blev derfor en smelling, som minnet om skyting, alt granne laget over. Paa større gårder stod 2—3 karer og hogg jul-otta. Da det led paa, tok jentene til å bære veden ind, under latter og moro. Inne blev der stablet op ved overalt, hvor der med nogen rimelighet kunde gå an. Karene fikk naturligvis

mat og skjenk under arbeidet, som var færdig til solen spratt.

Senere blev kornbandet satt op ved låven. Mot høyst dags hørtes en vakker klang utover bygden: kirkeklokkene «ringte inn helga». Skarpe børse-smell kom innimellem: for det var mange som ogsaa vilde «skyte inn jula». Mannen sjøl på gården satte kors over dørene med et krittstykke. Nu var man færdig med alt arbeide ute.

Julekvelden spiste tjenerne og husbondsfolk ved samme bord. Stuen var oplyst med hjemmelagede talglys. Tjenerne fik julegaver: jentene kjoletøi eller tørklær, guttene luve, skjerf eller vadmel til et klædesplagg. Bordet stod opdekket natten over, mange steder endog hele julen igjennem. Falt noget ned av bordet om julekvelden, maatte det ikke tas op igjen før neste dag.

Til dugurd eller middag juledagen spiste man «mølje». Juledagen eller efter omstendighetene, «an'dag» var man i kirken, men forøvrig maatte alle holde sig hjemme julekvelden og juledagen. «Treadag» var omtrent likesaa meget helg som de to første juledager; den blev ikke riktig arbeidsdag før 1890 årene. — Nu var man nådd til «rom-jula» med alskens moro. Deriblandt var det «å gå julebukk» helt almindelig. Fra gaardene kunde ungdommen stundom endog kjøre i julebukkferd. Naar slike julebukker kom til et fremmed sted, lurte en eller anden sig ut forat se om han kunde kjende hestene; for å være sikre hadde derfor julebukkene med sig en skysskar, som kjørte hestene frem og tilbake, mens julebukkene var inne på besøk. — Julebukker fikk skjenk. En eller anden slags traktering skulde i det hele alle fremmedfolk ha, som i julen kom innenfor døren. For «ingen må bære ut jula», blev det sagt.

Julen varte til «tretten helga». Trettenkvelden var den gamle julekvelden, det hugste de gamle alltid å fortelle, og man festligholdt den omtrent som den første julekveld, med felles bord for alle på gården.

Så begynte arbeidet igjen. Kvinnfolkene fant frem sine karder og spinnerokker, karfolkene tok «sliren» av knaggen og begynte å treske eller tok til å hugge ved. Det første fremmede kvinnfolk som kom til gårds blev treskemannens «låvekjerring» eller vedhuggerens «stabbekjerring». Hun som spant fikk på samme måte den første mandsperson som kom, til «rokkemand», — og det var ikke fritt for, at hun helst vilde ha en med meget hår og skjegg, for det varslet «saulykke».

Var kongsgarden til Sigurd Syr på Stein?

Av HALLVARD LØYLAND

Ser ein tilbake på sagatida i Hole, finn ein at det er to stader som interessa samlar seg særleg om. Det er Stein og Bønsnes. Stein stig først fram med Halvdan Svarte, som dukkar opp av segntida og skriv første kapitlet om Norges samling. Bort imot to hundre år seinare er det Bønsnes som er i brennpunktet der helgenkongen løfter kristendomen fram som den berande makta.

Då Harald Hårfagre var gamal, delte han riket mellom dei mange sønene sine. Dei skulle styre kvar sin del av landet, men den eldste, Eirik Blodøks, skulle vere overkonge. Sigurd Rise saman med brørne Halvdan Hålegg, Gudrød Ljome og Ragnvald Retilbeine kom til Ringerike. Alle fire var søner Harald hadde med Snøfrid. Son til Sigurd Rise heitte Halvdan, og han var far til Sigurd Syr.

Sigurd Syr var ein klok og fredeleg mann som hadde større hug til å stelle med jorda enn å dra i viking som andre kongar. Han var den første kulturkongen i landet og fekk tilnamnet Syr. Vikingane brukte det som klengenamn — den som rotar i jorda — gris. Men Snorre seier at Syr var eit av dei mange tilnamna på Frøya, gudinne for vokster og grøderikdom, så Syr var eit heidersnamn.

*Her gir den gode jord sin grøde
i fagre foll.*

*Meg tykkes ingen sæle større
enn vidt å vanke
på heimsens voll.*

*Hærmenn henter seg gull og beder
med spyd og sverd.*

*Meg tykkes mat av mold å vinne
til folk og fenad
er større ferd.*

Då Harald Grenske, konge i Vestfold, miste livet, flytte dronning Åsta til far sin, Gudbrand Kula på Bønsnes, og der vart Olav Haraldson fødd. Ho vart straks gift med tremeningen sin, ringerikskongen Sigurd Syr. Tradisjonen seier at Sigurd budde på Bønsnes, at kong Olav bygde ei kyrkje der, og at det var dit han kom då han vende heimatt frå vikingferdene og ville bli konge i landet.

Olav Haraldson voks sikkert opp i ein rik kulturheim. Mora hadde arva mykje av storsinnet og pågangsmotet som Oseberg-dronninga Åsa, mor til Halvdan Svarte, hadde hatt. Sigurd var og ein stortenkt mann, men hos han gjekk evner og interesser i ei fredeleg lei. Han var tenksam og sinnig føregangsmann, kongsbonde.

Snorre seier ingen ting om at kongsgarden til Sigurd var på Bønsnes slik som tradisjonen vil ha det til. Ser ein på den munnlege overleveringa, finn ein at ikkje alt er så truverdig. Forteljinga om at Olav heldt på å drukne ute på fjorden, og at han lova å byggje ei kyrkje på neset bare han vart berga, har noko av eventyret over seg. Dei sakkunnige hevdar og at slik kan det ikkje ha gått for seg, for byggjestilen på kyrkja syner ho er bygd omlag ved år 1100, altså lenge etter kong Olavs tid.

Så har vi namnet Bønsnes. Språkmannen prof. Hjalmar Falk fann ut at den opphavelige forma på namnet, måtte ha vore Bønshusnes. Tanken fell straks på pilegrimane som kom i flokk og fylgje for å be og meditere på fødestaden til helgenkongen. Ordet bønhus ser ein sjeldan nemnt i gamle dagar. Men ordet vart brukt av Oslo-bispen i 1394 i ei sak frå Eidskog. Segna fortel at kong Olav hadde kvilt der i 1029 då han måtte røme frå landet. Difor vart det sett ein stor kross der som var borte då bispen var der. Han slo fast at det skulle reisast ein ny kross og «at der skulde

opføres et Bønnehus derved for Pilegrime, og at dette skulde vedligeholdes af Kirken for det offer, der måtte falde af Pilegrimene».

La oss sjå på den folkeferda som vart kalla pilegrimar. Namnet kjem av det latinske ordet pilgrimus som vart brukt på slike som av religiøse grunnar drog til det dei kalla heilage stader. Viktigaste tildrivet var kanskje vondt samvet og tunge syndebører som dei ville kvitte seg med. Andre var plaga av kroppslege sjukdomar som dei vona helgenen ville doktere. Det var og dei som kyrkja gav pålegg om å valfarte for eit eller anna vondt dei hadde gjort. Reischugen dreiv mange avstad slik som med turistane no for tida. Slike og mange andre hadde gjerne rikeleg med pengar i reise-taska si så dei kunne ofre til helgenar og heilage hus t.d. Nidarosdomen som for ein stor del vart bygd for pilegrimengar. Men dei fleste pilegrimane var fattige ferdafantar som for ein stor del tigga seg fram, så det kunne vere liten skilnad på pilgrim og ein vanleg tiggjar.

Pilegrimane hadde helst faste vegar dei vandra på. Fanst der ikkje hus eller herberge å ta inn i, vart det bygt sælehus for dei. Ordet sæle er enno

i bruk i sælebot som tyder velgjerning. Det var sælebot å byggje hus til overnatting for farande folk. Ordet sæle har vi også i namnet Sælabonn (Sælebotnen) som er inste delen av fjorden som går innover frå Storøya—Bønsnes. Eit anna namn der frå pilegrimstida er Evangelieholmen.

Men kvar stod så sælehuset som gav fjorden namn? Det er all grunn til å tru at det stod på Storøya som låg midt i pilegrimsleia. Største parten av pilegrimane som skulle til Bønsnes, kom i båt. Ein god del av dei kom vestifrå i båt frå Vikersundkanten, men storparten av pilegrimane kom frå Svangstrand i sørenden av Holsfjorden. Ein må hugse på at i den tida var fjordar og elvar dei beste vegane. Storøya var også midtpunktet for dei som kom frå Bønsnes og skulle vidare nordover til Nidaros. Frå Storøya gjekk ferdsla gjennom Kroksund og vidare nordover til Hungerholt. Der måtte dei ta landevegen fatt over sørenden av Ringåsen til Tanbergmoen, Setrang, Haug kyrkje og vidare til Hadeland.

På dei stader der pilegrimsferdsla vart særleg stor, kom dei til å byggje hospits i staden for sælehus. Hospitsa var større og etter mønster frå ut-

landet. Dei vart drivne med støtte frå geistlege og verdslege makter. Det var særleg i 1200-tallet, for i 1216 vart dominikanordenen skipa, og munkane — tiggarmunkane som dei vart kalla — før land og strand og preika for folk. Dei måtte ikkje eige noko sjølve, men tigge seg fram. Det var også mange andre som tigga, så kongen gav påbod om kontroll i 1280 av alle reisande. Dei måtte ha kontrollbrev med seg frå styremaktene.

På Storøya, som var det store knutepunktet for farande folk på Ringerike, vart det bygd eit svært hospits. Den dag i dag fortel dei store murane om det. Etter reformasjonen vart så hospitet bustad for Hamarbispnen når han kom til Ringerike på visitas og andre tenestereiser. Somme kalla Storøya for Bispøya.

Men det var ein annan pilegrimsveg frå Oslo-kanten som vart mykje bruka. Det var av dei som helst gjekk til fots. Mange av dei rei også, særleg dei som var krøplingar. Denne vegen gjekk over Krokskogen frå Lommedalen til Ringerike, enten ned Nordkleiva eller Grøndokka. Ved Jonsrud i Lommedalen skulle det stå eit sælehus. Etter Reidar Holtvedt skal det ikkje vere så svært lenge sidan det fanst rester av ein stall som vart kalla Sælestallen. Langs denne vegen er det enno pilegrimsminne slik som Olavs-steinen og Olavskjelda. Dertil kjem Olavskjelda på Retthella, og så gygra som vart lyst i stein.

Men kvar var det så kongsgarden til Sigurd Syr var? Ein finn ikkje noko om det i historiebøkene. Men i Snorres skildring er det noko som kan føre tanken til Bønsnes. Når Snorre fortel om samtalen kong Olav hadde med halvbrørne sine, nemner han eit nes som det låg 10 gardar på. Av det har kanskje den munnlege tradisjonen kome at kongsgarden til Sigurd Syr låg på eit nes. Tenkjer ein seg om og spør: Er det rimeleg at det var plass til ein kongsgard og 9–10 andre gardar på Bønsnes? Svaret må vel bli nei. Historikarane ser heller ikkje denne forteljinga av Snorre som ei reel skildring, men som ei naturleg og livful forteljing av det ein kunne tenkje seg, ei skildring som er ein dikterisk og truverdig konstruksjon av det som kunne ha hendt hos ein konge i den tida. Dei held det for å vere ord av diktaeren Snorre og ikkje historieskrivaren.

Skal ein så leite etter kongsgarden til Sigurd Syr andre stader, må det bli på By eller Stein. By ligg nærast Bønsnes, og namnet By fortel at det var ein storgard frå først av. Namnet By tyder heimen, garden. Med tida har det gått med By som med

andre større gardar at dei tidlig vart delte opp i fleire, her to By-gardar, Ullern, Frøyhov o. fl.

Mange gardar her i landet har hatt namnet Huseby. Etter det Asgaut Steinnes kom til var Huseby-gardane gardar der kongen budde med mennene sine når han var på dei kantar. Elles sat det ein kongens ombodsmann der. Gardane vart kalla Huseby fordi dei skulle vere husvære for kongen og hans folk. I nærleiken av Huseby-gardane var det som regel ein heilagdom for guden Ull. By i Hole har aldri heitt Huseby, truleg fordi kongen hadde ein annan gard å ta inn på: Stein. Men namnet Ull er der. Ein har også Ull-namnet i Ullerål ved Hønefoss. Det er liten grunn til å tru at desse to Ull-namna har noko med Huseby å gjere. I Ullerål dyrka dei gudparet Ull og Hørn = Frøya. Og liknande kan det har vore i Hole. Ingen ting talar for at By har vore kongsgarden til Sigurd Syr. Dertil låg den gamle kongsgarden på Ringerike for nær.

Men tilbake til Bønsnes. Kyrkja der har aldri vore soknekyrkje, ho har alltid vore halden vedlike ved friviljuge gåver. Det med gåver på denne måten var først og fremst ein skikk som høyrde pilegrimane til. Kanskje ein prest las sjelemesse for dei, eller dei ofra store pengar som bot for synder som tyngde. Ved tanken på framtida gav dei pengar så det skulle gå dei godt seinare, og dei gav lovnader dersom ynsket gjekk i oppfylling. Kyrkja vart kalla lovekyrkje. Rester av denne ynskeskikken lever i det stille enno.

Ruinene fortel at det har stått ei steinkyrkje på Stein. Kven som bygde kyrkja, og når ho vart bygd, er det mange meiningar om. Tradisjonen er inne på at ho er frå Heilag-Olavs tid. Futen Wiel skreiv «at Kirken siges at være bygt af St. Olav.» Han byggjer vel på den gamle segna som seier at kongen og gygra kappast om kven som vart først, han til å byggje ei kyrkje og ho til å lage ei bru over Steinsfjorden.

Det har vore vanleg meining at dei første kyrkjene var av stein fordi det heiter at dei to kristningskongane hadde steinbyggjarar med seg frå England. Men det vart vel ikkje så mange steinkyrkjer den første tida. Det gjekk seint å byggje med stein og med den tids reidskap og hjelpemidar. Dertil var byggjemåten ukjend her i landet. Så når det står at det fort reiste seg mange kyrkjer ut over landet, må ein tru dei var bygde av tre. Fleire stader er det også fortalt at det var trekyrkjer. Og byggje i tre det kunne dei.

Men korleis var så dei første trekyrkjene? Av fleire ting skjønar ein at det måtte vere stavkyrkjer. Det står såleis at kong Olav ein gong sende stav til kyrkje på Island. Det var vanleg at dei bygde hova sine med stav. «Høgtømra hov og horg» står det i den gamle Edda. Dei brukte same byg-gjemåten då dei reiste kyrkjer. Mange hov vart brukte til kyrkjer utan større ombygging. Form og storleik på hova gjekk som oftast over på kyrkjene. Slik var det og med stil og treskurd. Tradisjonen var så sterk at dei mytologiske motiva i dekoren vart lite endra. Pynt frå hov og gildehall gjekk såleis over på stavkyrkjene. Ein kan bare nemne drakehovuda som grein i mot ein frå skipsstamnar, hov og hall, fekk sin plass i gavlen på stavkyrkjene. Ja, ein kan kanskje ta med dei tre fløyane som har stått på kyrkjene i Norderhov, Tingelstad og Heggen.

Når det gjekk fort å reise så mange kyrkjer, må ein hugse på at det var misjonskyrkjer som både var små og bar merke etter hastverksarbeid. Den gamle, vesle Holtålen stavkyrkje vitnar om det. Ved gransking av kyrkjetufter er det fleire gonger funne merke etter bygg som har stått der før. Det er såleis funne stolpehol som må vere etter bere-stolpar til hov eller stavkyrkjer. I den eldste tida sette dei stolpane i laus jord. Men dei rotna då så fort at dei seinare sette stolpar og stavsviller på stein slik som ein ser det under stavkyrkjer som står enno.

Stavbygging var ikkje norsk oppfinning, men det var dei norske stavkyrkjene. Å byggje med stav går tilbake til andre land og tider. Her i landet vart det ei overføring av ein byggjeskikk som vikingane særleg hadde sett i Irland og England. Men det var ikkje kopiering. Både hova og stavkyrkjene var ei omdikting og ei særnorsk ut-forming av høg klasse. Det er også funne rester

av kyrkjer som var stavbygde i Danmark og Sverige, men ikkje med slik kunst.

Store høvdingar hadde private hov på garden sin. Då kristendomen kom, gjekk dei over til kyrkjer som vart kalla høgjendekyrkjer. Det var ei slik som stod på Tanberg og som er nemnd i eit diplom frå 1304 fordi ho då stod til nedfalls. Det skulle ikkje vere rart om det var eit privat hov på kongsgarden Stein og at kong Olav bygde ei kyrkje i staden. Bare det at kyrkja har stått så nær inn til dei andre husa, støtter den tanken. Den første kyrkja var vel ikkje så stor så ho vart forlita som soknekyrkje. Difor vart steinkyrkja, som det enno står rester av, bygt større på den same tufta. Funnet dei gjorde i 1924 då dei skulle restaurere ruinene, fortel sitt. Dei grov då fram under steingolvvet 63 mynter, norske engelske og tyske, alle laga før 1035 og skulle såleis vere lagde der ved den tid kong Olav levde.

Som før nemnt er det fleire ting ved tradisjonen om kyrkja og kongsgarden på Bønsnes som ikkje er så heilt truverdige. La oss difor sjå dette spørsmålet frå ein annan kant. Stein var kongsgarden på Ringerike då Haralds-ætta steig fram. Og ein må vel tru at Stein heldt fram med å vere kongsgarden på Ringerike i generasjonar framover. Denne statusen har også garden hatt i folke-meininga fram til våre dagar. Er det ikkje urealistisk å tru at det var ein annan kongsgard på Bønsnes som ligg mindre enn ei mil i frå — ein kongsgard som ingen veit noko om eller har sett merke etter. Dertil: Kven skulle sitje som konge på Stein når ikkje Sigurd Syr gjorde det, arvtakaren i rett linje frå Halvdan Svarte og Harald Hårfagre? Har ein ikkje grunn til å tru at Stein var kongsgarden til Sigurd Syr, og at det var der Heilag-Olav bygde kyrkja?

A Domino factum est istud

Ao 1716 d. 16 Aprilis

HVAD TÆNKTE SVENSKEN DA, DE NORDMÆND HER VIL GJÆSTE
 MON DE I AGERHUUS SIN FOD SAA FAST VIL FÆSTE,
 SIT TOG PAA NORDERHOUG MON DE FORGLEMME HAR?
 DET STAAER DA NU TIL REST, DE PAA KROGSKOVEN VAR,
 HER MØDTE COUCHERON, MED NORSKE VOVED TRØIE
 SAA DØDEN LUKTE STRAX PAA SVENSKEN MANGT ET ØIE,
 SOM TIL SIT FØDESTED FORGLEMTE AT GAA HJEM;
 KOM SVENSKE ALDRIG HER, NAAR DU BETÆNKER DEM
 STAT STILLE VANDRINGSMAND BLANDT DISSE KAMPESTENE,
 SKUE HER VALPLADSEN AN, SKUE HER DE DØDES BENE,
 THI SKAL EN STØTTE HER TIL ÆREMINDE STAAE,
 OG GUD EN ÆVIG TAK HOS EFTERKOMMER FAAE.

I.

Teksten vi gjengir her, er hentet fra en tavle som ble satt opp «næst ved den gamle Krogklev», leser vi, — der en velutrustet svensk militæravdeling ble slått av en norsk bondehær på 350 mann en dag i april 1716.

Det var sokneprest Daniel Ramus i Norderhov som skrev teksten og sørget for at minnesmerket ble reist. Han var sønn av den tidligere sokneprest i Norderhov Jonas Ramus og hans hustru Anna Colbjørnsdatter.

Tavlen var av tre og råtnet ned da det var gått noen år. Stedet der den hadde stått, fikk senere navnet Tavledalen.

En ny minnestein ble reist på toppen av Nordkleiva i 1947. På denne steinen står det:

Presten D. Ramus
 reiste 1717 En Minne
 Tavle om Slaget her
 16 april 1716
 Da 28 svensker
 og 3 nordmenn falt.
 Reist påny 1947 av
 Oslo og Omegns Turistforening
 og Ringerike Turistforening.

Det var 350 bønder under ledelse av fogden Lars Mikkelsen som slo svenskene dengang.

TREFNINGEN i Krokkleiva 1716

FAKTUM OG TANKESPINN

Av Fredrik Schjander

Stort mer vet ingen med sikkerhet om denne begivenheten!

Mange har undret seg over at trefningen endte med et så totalt nederlag for angriperne. Karolinerne var Europas beste soldater på den tiden.

Årsakene kan ha vært flere. For det første ser det ut til at da den svenske major Nieroth kom marsjerende over Krokskogen med 200 bevapnede menn for å rydde vei og gjøre alt klart for hovedstyrken som skulle komme etter fra Lommedalen neste dag, — da var han svært dårlig orientert om situasjonen på Krokskogen og posteringen ved Krokkleiva.

Det var svenskene som ble overrumplet dengang — ikke nordmennene. De norske på Krokskogen var nemlig av speidere i god tid blitt varslet om at nå kom fienden.

Tallmessig overlegne var også de norske. De hadde i siste liten fått hjelp av 200 mann fra de vepnede styrker og flere offiserer. Under angrepet var det 500 norske mot 200 svenske.

Men merkelig er det likevel at svenskene ga opp angrepet på Krokkleivposteringen etter Nieroths mislykkede forsøk med 200 mann. Det tallmessige misforhold kunne de lett ha rettet opp.

I Lommedalen lå oberst Schlippenbach etter Carl XII's ordre klar med anslagsvis tusen velutstyrte og veltrenede soldater. De lå ferdig til å rykke fram over Krokskogen når major Nieroth ga klarsignal fra Ringerike. En skulle tro at det har vært Nieroths rapport om det norske forsvar og hva man kunne vente seg av overraskelser fra den kant, som har fått obersten til å nøle med å treffe en avgjørelse. Carl XII avgjorde selv saken. Få dager etter slaget fikk oberst Schlippenbach ordre om å dra tilbake til Oslo med sine folk.

II.

Det er lite vi vet om planene for det norske forsvar ved Krokkleiva, hvordan det var bygget opp, organisert og satt ut i livet. Saker av denne art ble vel ikke protokollert og arkivert. Men resultatet viser at det var effektivt! 3 nordmenn falt og et par ble såret, mens svenskene hadde 28 falne og like mange sårede og fangne.

Det uforholdsmessig store antall falne svensker er etter all sannsynlighet korrekt ut fra de — riktignok ukomplette — militære ruller i kungl. krigsarkivet i Stockholm.

I tidens løp er det blitt til at det norske forsvar var improvisert i hui og hast uten en offiser. Utfallet var derfor selvsagt mer beundringsverdig.

Men dette holder ikke stikk!

I mangel av faktiske opplysninger kan man bare resonnerer seg fram til de foranstaltninger som må være truffet i tiden før angrepet satte inn. Tid nok hadde de norske hatt til forberedelser.

Et så betydningsfullt militært avsnitt som Krokskogen og Krokkleiva i mars-april 1716, må vi gå ut fra har vært direkte underlagt øverstkommanderende for de norske styrker, general Lützwow. Han hadde hovedkvarter ved Gjellebekk i Lier, ikke så langt unna. At alle viktige tiltak til forsvar av Krokkleiva er utarbeidet eller i det minste godkjent av generalstaben, kan vi regne med som sikkert. At det har vært daglig kontakt i preære situasjoner, vet vi bestemt. Vi vet også at det har vært inspeksjon på stedet, senest av oberst Schøller, samme dag svenskene kom til Krokkleiva.

Ansvar for at alle forberedelser gikk planmessig, etter ordre fra høyeste hold, hvilte på den som hadde kommandoen på stedet. Det var ingen militær befalingsmann generalen satte inn her. Det var den øverste politimyndighet, fogden over Hallingdal og Ringerike, Lars Mikkelsen.

Den som la opp til et effektivt forsvar mot svenskene, det var fogden, og det var han som stanset dem i spissen for 350 tvangsutskrevne bønder, dårlig utstyrt med våpen. Offiserer kom ikke til før det hele var i full gang.

Fogden Lars Mikkelsen var en myndig, vital og sterk personlighet. Men først og fremst var han en glødende patriot. Fra den dag svenskene satte fot på norsk jord og til de ble stoppet ved Krokkleiva en måned senere må fogden ha oppholdt seg på Krokskogen døgnet rundt. Det fremgår av arkivmateriale at han hadde et intimt samarbeid med general Lützwow og at han har hatt generalens fulle tillit.

Lars Mikkelsen holdt alle tråder i sin hånd og kunne fra dag til dag holde generalen ajour med situasjonen i det område han hadde ansvaret for. Personlig er han ute og rekognoserer, skriver han. Fogdens rapporter er datert: Krokskougen den ..

Fra fogden kom den første melding til general Lützwow i hovedkvarteret om at den svenske oberst Löwen med sine dragoner var i Hakadal på vei nordover. Lützwow reagerte spontant på fogdens melding. Det ble et kappløp med tiden som resulterte i triumfen på Norderhov, der fogden var med. Det hele ble avvirket på noen nattetimer. Folk flest på Ringerike visste ikke noe om det som var hendt, før det hele var over. Livet fortsatte som før.

Også for fogden. Etter sin betydningsfulle medvirken til det gunstige resultat ved Norderhov dro han tilbake til Krokskogen for å ivareta sine plikter som sjef for 350 bønder som lå på vakt deroppe og som skulle utføre alt arbeid i marken i forsvarets tjeneste.

Innenfor den rammen som var trukket opp av overkommandoen, har fogden vært ansvarshavende og enerådende. Alt måtte han sørge for, ammunisjon og våpen, daglige forsyninger av mat og drikke, godt med klær og fottøy til folkene. Og tak over hodet, — det var ennå vinter på Krokskogen.

Til dette kom vanskelighetene han må ha hatt med mannskapene, tvangsutskrevet som de var rett før våronnen, i daglig slit som anleggsarbeidere, og med eksersis, mens de ventet på fienden

som kunne komme hva dag det skulle være. Ikke alle hadde skytevåpen, men øks, hakke og spade hadde de, og det kom vel med. God tid fikk de også på seg. Det gikk 3 uker fra Norderhov-affæren til svenskene kom over Krokskogen. Da stod alt og alle ferdig til å ta imot dem. Fogden hadde flere dage i forveien av sine speidere fått vite at oberst Schlippenbach var kommet til Bærum med et kompani soldater. At de aktet seg til Krokkleiva, gikk fogden ut fra, og meldingen gikk videre til general Lützow som øyeblikkelig sendte kaptein Coucheron til Krokkleiva med 150 soldater.

III.

Vi resonnerer fremdeles, i mangel av faktiske opplysninger. Forsvaret gjaldt ikke bare Krokkleiva. Over Retelseter f. eks. var det passasje ned til bygden. Der måtte det vakthold til, og der var det hus til vaktmannskapet. Så var det Stubdal, også med hus. Over der gikk fra gammel tid kanskje den beste og letteste veien til Ringerike. Oslo-bispen Jens Nielsøn foretrakk å ri denne veien ned i Sørkedalen og videre til Oslo etter en bispevisitas midtvinters 1591.

Det har også gått et sagn om at svenskene skal ha forsøkt seg denne veien i 1716. Meldingen om Løwens felttog oppover Hadelandsveien med 600 dragoner er trolig kommet over skogen til fogdens vaktpost på Stubdal og viderebefordret derfra.

Men et solid vakthold på utsatte steder var ikke nok. For at svensken ikke skulle komme overraskende på våre folk ved Krokkleiva eller på andre utsatte steder, måtte det etableres en sambandstjeneste og settes inn kjentmenn som speidere i terrenget. 3 av dem som påtok seg denne tjenesten, er — ved siden av fogden — de eneste ikke-militære personer vi kjenner fra all travelheten på skogen før slaget ved Krokkleiva. Alle 3 var finner. De ble belønnet for sin innsats, iflg. dok. i Stats- og Statholderarkivet.

Den ene, Kari Hiran fikk for noen år siden en minnestein som Krokskogens første partisan. Steinen er reist av Milorg. — Og Paal Andersen Midtskogen kvitterer for 6 daler som belønning for «dend betimelige Kundskab som Ieg bringed til Krogskov Klefvens postering den 15 Huius om de Svendskes Marche. Krogsundet den 18 april 1716.»

Krigsområdet strakte seg over hele Krokskogen. Lommedølingene var med, og ble belønnet for

sin innsats. Også sørkedølingene. Betegnelsen «Skansen» finner vi ved flere innfallsveier sørfra til Krokskogen. Navn som Svenskehaugen og Svenskemyra er minner fra 1716.

Av størst interesse for ettertiden er forsvarsanlegget omkring Krokkleiva, — det mest utsatte stedet. Også her står vi helt oppradd for faktiske opplysninger fra folk som har hatt befatning med forberedelsene, eller vært med i trefningen.

Godt kjennskap til terrenget kan friste en amatørforsker til — ubundet av andres meninger — å gjøre seg opp sin egen om det som foregikk de skjebnesvangre aprildøgn i 1716. Opplysninger fra lokalkjente folk har vært til god hjelp.

Navnet Skansen eksisterer fremdeles. At den har sperret inngangen til kleiva kan det vel ikke være tvil om. Kleiva var eneste innfallsporten til Ringerike for den som kom alfarveien fra Lommedalen sommer som vinter.

At svenskene uten å møte hindringer på sin vei kan ha gått rett på Skansen er helt utenkelig. Skansen må ha vært kjernen, sluttsteinen, i et omfattende forsvarsanlegg langs veien og ute i terrenget.

Torvsetra f. eks. lå sentralt til og kan tenkes å ha vært en befestet forpost. Der var det hus.

Vi gjengir et forstørret utsnitt av Norges geografiske Oppmålings eldste kart over området Torvsetra — Krokkleiva. Det er tegnet av kaptein C. S. Gjessing og kom ut i 1854. Her finner vi markert med 2 sabler i kryss en trefning Aar 1716.

Også i Kari Hirans bønnskrift fra 1717 i Statsarkivet i Oslo, stilet til Slottsloven, er der noen linjer som kan tyde på det samme. Den som har satt brevet i pennen for henne har sikkert vært en kjentmann. I brevet omtales «vår postering på Krokskogen» og «den norske armé i Krokkleiva» som det skulle dreie seg om to forskjellige stillinger.

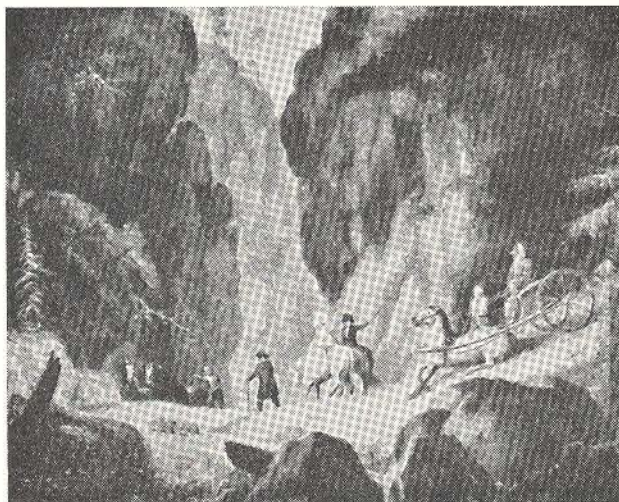
Endelig skal kaptein Coucheron så sent som etter slaget ha trukket flere forposter inn i Krokkleivaposteringen da de lett kunne omgås hvis svenskene skulle forsøke seg igjen.

IV.

Vi tar en tur til Nordkleiva, «den gamle Krogklev». Vi følger den kjente blåmerkede stien til Retelseter fra Kleivstua og stanser opp ved et kryss der stier med skilter og merker i de forskjelligste farver og fasonger kommer inn og tar av. En skogsbilvei kommer også inn i dette krysset som ligger 2 — 300 meter før vi er fremme ved Nordkleiva.

I dalen som vi ser foran oss som en hengekøye i terrenget har skogsbilveien forstyrret landskapet, men ikke verre enn at vi kan forestille oss situasjonen før slaget i 1716.

Ennå går veien her fra krysset bort til Nordkleiva på et platå langs den venstre åskanten, godt hevet over dalbunnen. Denne hylleveien er restene av den første kjøreveien over skogen som ble anlagt en gang i siste halvdel av 1700-årene. Den gikk opp Nordkleiva, over Bønnerud- og Torvsetra og ned til Bruløkka. En flott vei var det! På Amalienborg slott i København henger et fantasirikt bilde fra denne veien. Det er malt av dansken Erik Pauelsen i 1788. «Passage gjennom Krokleven» har han kalt det. Vi gjengir det her

Vi skulle ta meget feil om ikke denne fine kjøreveien vi nå går på fram til Nordkleiva — med solide fundamenter og fagmessig oppførte steinsettinger i ytterkant — er bygd opp på Skansen fra 1716, med steinmasser, jord og fyll derfra. «Skansevegen» skulle denne veistumpen hete!

At skansen har hatt en lengde på bortimot 100 meter er ikke urimelig. Ellers ville ikke en styrke på 4 — 500 mann, som vi vet var samlet her til forsvar av dette område, ha kunnet nyttiggjøres fullt ut.

Godt dekket av skansen har de norske på en 100-meter lang strekning her hatt godt overblikk over fiendens bevegelser nede i dalen, klar til å skyte samtidig på gitt signal.

Langs høyre side innover den trange dalen går det opp en skogbevakst skrent, ikke brattere enn at det også på denne siden av dalen har vært god plass for skyttere i kamuflerte stillinger oppi åsen.

Og så til slutt: Nede i dalbunnen, på begge sider av stien, er der et sumpig villniss med busker og kratt i en rotet underskog med større og mindre steiner strødd omkring, — i dag som dengang. Her har vi slagfeltet! Tavledalen med «disse kampestene».

Også på annen måte har naturen ligget godt til rette for et effektivt forsvar ved Skansen, — vi ser at forsvarerne har hatt god plass bak seg, først et godt stykke innenfor går åsen loddrett opp.

Dette -- av mangel på kildestoff — oppkonstruerte slagfeltet faller godt sammen med innholdet av et brev som visestatholderen, baron Fredrik Kragh, sendte kongen få dager etter trefningen. Det er trolig annen- eller tredjehånds uformelle opplysninger han gjengir.

Kragh skriver at angrepet begynte den 16. april om morgenen og at Lützwow aftenen i forveien hadde beordret kaptein Coucheron med 150 mann å dra til Krokkleiva for å støtte bønderne der. Av brevet synes det videre å fremgå at da Coucheron kom med sine 150 mann av det valdreske kompani på morgensiden den 16. april, — da var svenskene alt kommet inn i kampområdet, i full gang med å rydde stien i Tavledalen for sperringer. Ikke ett skudd var løsnet! Coucheron holdt seg med sine folk «ganske fordækt og stille i skoven.» Som på signal fyrte han og hans folk og bønderne løs på svenskene, «paa alle Sider», står det i brevet. Uttrykket «paa alle Sider» tyder på en trommeild fra skytterne på begge sider av Tavledalen.

Bortsett fra det kortfattede utdrag av Kraghs brev til kongen savner vi opplysninger om slagplaner, forberedelser og — slagets gang.

V.

Når det er spørsmål om dag og tidspunkt for trefningen ved Krokkleiva, finnes der i bøker, arkiver og løse notater et utall av mere og mindre velbegrunnede meninger. De har det til felles at de stemmer dårlig overens.

Sammenholder vi baron Kraghs opplysninger om dag og tid med bygdebøkene for de berørte kommuner, får vi følgende tabell:

Bærum	15. april		
Drammen	15. »	aften	4. påskedag
Baron Kragh	16. »	morgen	
Norderhov	16. »	aften	4. påskedag
Hole	16. »		5. påskedag

Når det gjelder dato, om det var den 15. april eller 16. april er det 2 momenter som i første rekke har skapt forvirring. For det første kalenderen, eller tidsregningen. Ved overgang fra den julianske til den gregorianske kalender i Danmark-Norge ble det i året 1700 hoppet over 12 dager. Samtidig hoppet svenskene over 1 dag. Dermed ble det 11 dagers forskjell mellom norsk og svensk tidsregning. Dette varte til 1720.

Av de svensker som var med i Krokkleiva, og falt der, har kungl. krigsarkivet i Stockholm opplysninger bare om et fåtall. Ved disse står tilføyet at de «stupade» den 4. april, det vil si den 15. april norsk tid.

Det andre moment som har skapt forvirring er Ramus-tavlen. Overskriften lyder i oversettelse: Av Herren er dette fullbyrdet. Datoen 16. april kan være dagen for slaget, men den kan like godt markere det Ramus ser for sitt indre øye på slagmarken den 16. april, dagen etter slaget: Skue her Valpladsen an, skue her de Dødes Bene. — Sammenholder man opplysninger fra de forskjelligste kilder er det påfallende at det store flertall av de som holder på den 15. april skriver at svenskene gikk til angrep om kvelden. Mens de som mener at de kom 16. april, skriver at de angrep om morgenen. Selv om feildateringer kan ha fore-

kommet, så får en etter gjennomgåelse av tilgjengelig materiale et bestemt inntrykk av at angrepet har foregått i 2 etapper. Ett om kvelden den 15. april. Det kan ha vært ved en forpost, ved forhugninger et stykke innenfor Krokkleiva. Kanskje ved Torvsetra.

Ut på morgensiden er så Nieroth gått til hovedangrep på Skansen. Og her blir han stillet overfor en primitiv krigføring, så helt i strid med til lærte regler og personlige erfaringer. Selv ble major Nieroth såret i skulderen, og han kan vel tenkes å være opphavsmann til de sannhetsord som skal skrive seg fra en høyere svensk offiser under krigen i Norge i 1716: «Lite kan det nytte å føre krig i et land som dette, der hver bonde er en soldat!»

Fredrik Schjander.

Offersteder

PÅ RØYSE

Man hører ofte at Ringerike har en rik historie. Naturforhold og beliggenhet skulle da også ligge til rette for det. Ved nærmere studium melder tvilen seg, især når det gjelder før-historisk tid. Det er iallfall påtagelig hvor lite våre forskere har vært opptatt av Ringerike fra de eldste tider.

I sitt store arbeide: Hedenske kulturminner i norske stedsnavn har prof. Magnus Olsen denne konklusjon: På Ringerike er materialet for knapt til at man kan si noe bestemt om Njord i forhold til de andre guder.

Så rent knapt er nå materialet ikke, men kanskje vanskelig å tyde. I de sentrale strøk har vi jo foruten selve Norderhov 2 Hønen-navn, Stavhella. Vang, Hov, Ullerål og Ve. Videre utover har vi minner om «kultsogn» i Lunder, på Tyristrand og ikke minst på Røyse. Her på Røyse finner vi fire gårdsnavn med utvilsom tilknytning til hedensk gudedyrking, nemlig Ulleren, Frøhaug (Frøyhov), Frøshaug (Frøyshov) og Onsaker. Det kunne kanskje være av interesse å forsøke å finne noe av sammenhengen her.

Navnet Ulleren finnes flere steder på Østlandet (og også i Sverige i formen Ullevi). Det betyr guden Ulls vin, som betyr at denne gamle guden ble dyrket på en «vin», en grasgrodd plass rundt det oppbygde alter, horget. Ull var den klare himmels gud, ski- og skøytegod og jaktgud, vepnet med pil og bu.

Flere steder på Østlandet ble han dyrket sammen med Frøy som også hører til de eldste norrøne guder. Frøy var jordgud, guden for avlekraften, for skyene og regnet og for mildværet om vinteren.

Ull og Frøy dannet et gudepar, som levde i et slags ekteskap med Moder Jord, men ikke begge samtidig. Det var et litt innviklet forhold, men våre forfedre trodde kanskje at værlaget avhang av hvilken av gudene var den foretrukne hos Moder Jord i øyeblikket. Kultusen måtte vel da gå ut på å stimulere den av gudene som kunne gagne grøden.

Det passer da også godt inn i sammenhengen at vi har en Frøys vin på Røyse. Gården Frøshaug

hadde så sent som rundt 1340 to så forskjellige navneformer som Fræyshofue og Fræysine. Navnene må ha vært brukt side om side i 5–600 år, for omkring 800 e. Kr. skjedde en forandring i gudedyrkingen. Moder Jord blir fortrent av fruktbarhetsgudinnen Frøya, og samtidig er hovnavnet kommet inn. Offerstedet på Ulleren har mistet sin betydning og et nytt hov er lagt til Frøhaug. Dermed var et gudepar bestående av en himmelgud og en jordgud erstattet av en mannlig og en kvinnelig guddom, og begge hadde fruktbarhetsguden Njord til far. For sin tid er dette en helt vanlig forandring.

Fruktbarhetskultusen hadde stor betydning i de gamle jordbrukskulturer. Mer opprinnelig var vel fedredyrkingen. Tuftekallen, han som først ryddet gården, ble satt i haug når han døde, gjerne med et tre over. Herfra våket han også etter sin død for gårdens ve og vel og ble også kalt landvord, haugebonde e.l. Det måtte ikke slås gras eller beites på hans haug, ikke rispes i barken eller brekkes greiner på treet. Han måtte få matoffer på haugen, øl og kanskje blod. Hvis noen av ætten flyttet ut holdt de siden rede på hvor ættefaren hadde sin haug.

Men gubben i haugen ble ikke alene om sin overvåking. Ættens avdøde ble hans hjelpere. Gårdens kvinner ble fylgjer, hamingjer, etterhvert norner, diser og valkyrjer. En kvinnelig vette for hør- eller lindykingen kaltes Hørn. Hun er sikkert opphavet til Hønen-navnet, som påvist av Hallvard Løyland, men da som et av de mange navn på fruktbarhetsgudinnen Frøya.

Av de mannlige vetter var kornvettene de viktigste. Hvert kornslag hadde sin. Byggvetten som hette Beyggvir og hans kone, Beyla ble kalt «tjonustumenn Freys» han for kornmaling og ølbrygging og hun for fjøsstellet. Det kan meget vel tenkes at kornvettene, i likhet med Hørn, har utviklet seg til guddommer etterhvert, men det blir i tilfelle rene gjetninger.

Til slutt kommer vi til det fjerde gudenavn, Onsaker, «Odins åkr». Magnus Olsen uttaler: «Det er innlysende at man ved kultminner på

åker må ha å gjøre med en gudsdyrkelse som var knyttet til bestemte, til gudene viede akre. Denne gudsdyrkelse må ha gått ut på, gjennom kult-handlinger på den enkelte aker å fremme samtlige akres trivsel i kultsognet, og den må ha vært av den art at nettopp mannlige guddomme har vært særlig virksomme ved disse kulthandlinger.»

Dette hovedblot foregikk vinternatt som det heter, midt i oktober. En regnet at avlingsåret begynte om høsten, og det gjalt å fruktbargjøre jorden for det nye år.

Det er nevnt flere steder at dette blotet foregikk i mørke høstkvelder. Er det ikke som vi ser bygdefolket samlet rundt steinalteret med tre-guden Frøy oppå, opplyst av fakler og bål? Offerdyrene blir leid fram og slaktet, blodet samlet opp og smurt på alteret og gudebildene. Kvinnene tar vel så fatt på tilberedning av kjøttet. Det blir kanskje lagt i store «sydegroper» med glør under. Opptoget setter seg så igang fra Frøys offersted nedover Odins åker. Kanskje det blir brukt en staselig vogn til gudens transport, en slik som ble funnet i Osebergskipet. Frøy var i dette tilfelle Moder Jords ektemann, men hvorledes jordens fruktbargjørelse foregikk vet vi mindre om. Kanskje det er like godt, for noe videre vakkert gikk det iallfall ikke for seg når fedrene dyrket sine guder. Til slutt ble kanskje guden dyppet i en olle, brønn eller bortgjemt vik, før man vendte

tilbake til offergildet. Det er sagt at disse åker-vandringer var ledd i en primitiv gudedyrkelse, før hovenes tid. Men selv Åsa-læren med Tor og Odin er ikke mye eldre enn hovenene i Norge, så det må være i denne overgangstiden navnet Onsaker er blitt til, hvis det da ikke skulle være en senere omdøping.

Den rikt utbroderte Åsa-læren kom forholdsvis sent til landet, men hadde tatt opp i seg flere av de gamle guder. Det er mye som tyder på at det mere var en mytologi for høvdingene og deres skalder enn for menigmann. Eller som Fredrik Påsche sier det i «Landet med de mørke skibene».

«Den norrøne religion var uten religionsstifter og den var ikke bare én: folk hadde mange slags tro. Gudene var nær under kampen, ved edsavlegging og i hovet, men fjernere kanskje til hverdags. Der fantes andre hjelpsomme vetter, makter en hadde mer for seg selv og alltid hadde: forfedreånder i haugen eller berget, vettene i kornet som grodde, i kilden som ga og ga, i den hellige lunden som vokste og ga ly. Det gikk forholdsvis lett under kristningsverket å få de store gudene bort. De var flyttet inn i hovenene og falt med dem eller kom på vidvanke og var vanskeligere å finne. Men bøndene som ser gudehovene falle og går hjem siden, de kommer ikke til det tomme: kornet gror, kildene strømmer og gir, «det er vetter i lunder og hauger og fosser».

Torbjørn Slåtto.

Noen glimt

FRA TEKNIKKENS BARNDOM PÅ RINGERIKE

Godseier Olaf Færden var blant de første

Olaf Færden — født 1872, død 1913 — var blant foregangsmennene på teknikkens område her på Ringerike i dens barndom. En usedvanlig driftig kar må han ha vært. Etter far sin arvet han Løken gård i Haugsbygd. I 1898 kjøpte han Trøgstad. Der bygde han sanatorium. 1902 kjøpte han nedre Tanberg, og i 1908 Øvre Tanberg. Dertil eide han Gardhammarmarka — et skogareal på 14 300 mål.

På Tanberg startet Olaf Færden meieri. En tid leide han Ask meieri og Svendsrud meieri i Hole. I Kristiania drev han meieribolag. Åtte hester hadde han stasjonert der for utkjøringen av melk.

For å gjøre meieridriften mere lønnsom kjøpte han i 1908 300 geiter. Det ble stort geitehold på Tanberg, og enda lever noen av de guttene som ble leiet som geitegjeterere. Mina og Olaug på Tanbergmoen melket geitene morgen og kveld. Geiteholdet viste seg ikke lønnsomt. Opp-kjøpere kom. De kjøpte hele flokken etter et par års tid.

Ivrig jordbruker var Færden. Han eide den første motorplogen på Ringerike. Den var direkte

kjøpt fra England. Den kunne nyttes på åker. På voll dugde den ikke. Den slo nemlig til begge sider som en ard

At motorplogen vakte undring, får vi et inntrykk av når vi i dag snakker med elever fra Kirkeskolen den gangen. Et år gikk nemlig motorplogen først i 17. maitoget.

Et Kristianiafirma overtok motorplogen. I den forretningen sto den i lang tid til beskuelse.

Det første norskbygde flyet.

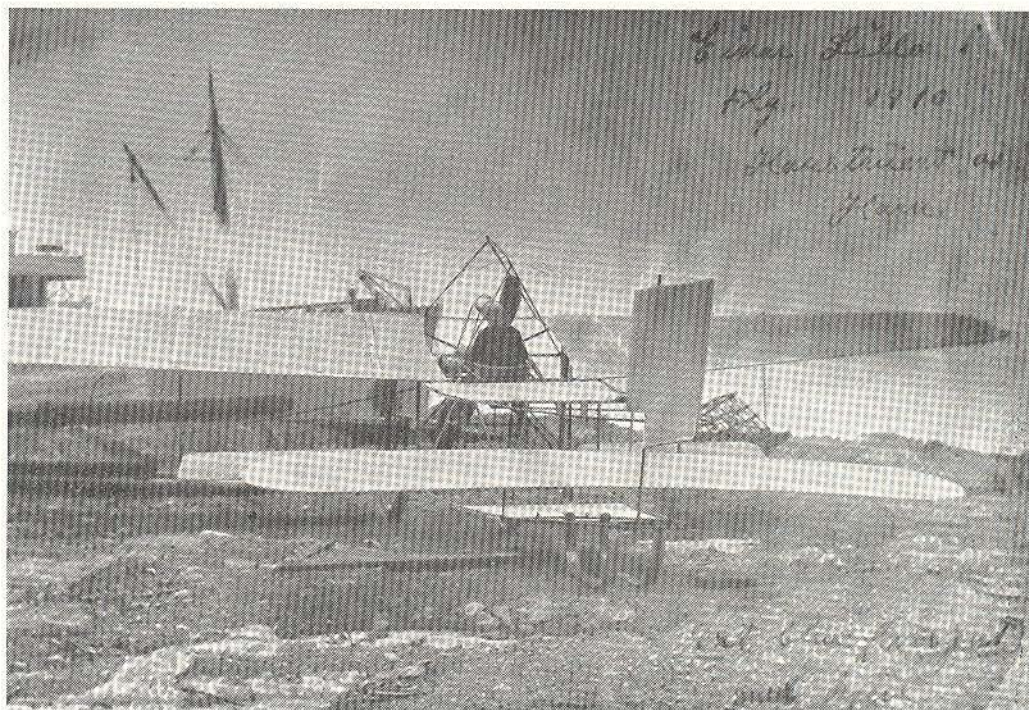
Lengst vil Olaf Færden bli husket for sin befatning med det første norskbygde flyet. Rolf Tommesen i Tidens Tegn var vilt begeistret for dette flyet.

Einar Lillo Gran het flykonstruktøren. Einar Lillo ble han bare kalt her på Ringerike.

I ung alder reiste han til Paris. Der traff han den franske flykonstruktøren Santos Dumont. Mektig imponert ble han over flyoppvisningene

Ringerike Meieri Bolag. Thv. Meiersgt., Oslo.

Einar Lillo i sitt fly 1910, konstruert av ham selv.

der. Nøye studerte han detaljene ved flykonstruksjonen, og da han kom hjem, hadde han et lite fly i miniatyr med seg. Det viste han frem på Festningsplassen for militære autoriteter. Ved hjelp av en strikk fór flyet over Festningsplassen, og det vakte enorm interesse.

*Gunnerius Pettersen og Olaf Færden
med i flyselskapet.*

De militære bevilgningene var ikke store nok til å finansiere den videre flybyggingen.

Joakim Johnsen hadde verksted på Russeløkka. Han fikk se flyet og tegningene til Lillo og ble meget interessert, men han var ikke i stand til å finansiere byggingen. Det ble søkt kompaniskap med Gunnerius Pettersen. Han var interessert i Akers Mek. Verksted. Der ble sjøve stålrammen sveiset. Ved wirer og strekkfisker ble flyet kledd med ballongduk. En 30 hesters motor ble satt inn. Den gjorde bare 16-18 hundre omdreininger pr. minutt. Med en langt større hastighet ville sjansene blitt atskillig bedre.

Stor pressekonferanse på Bestefarstomta.

Da flyet var ferdigbygd i 1910, ble det holdt stor pressekonferanse på Bestefarstomta. Flyet ble tilbørlig beskuet og beundret av forståelsepære, og endelig kom det store øyeblikket. Motoren skulle settes i gang. Men de motorene som den gang fantes, var svært lunefulle. Det var ikke

mulig å få motoren i gang. Framvisningen ble noe av en fiasko, og det var vel heller ikke fritt for at det ble knist litt.

Flyet veide 180 kilo. Motoren alene veide 55 kilo. Det var 10 meter langt, 7,20 meter bredt og kostet omkring 12.000 kroner.

Luftfartskyndige dukket opp både fra inn- og utland. Generalstaben og administrasjonen, Storting og Regjering var på besøk. Kong Håkon var der også. Han ytret at om det ble flytur, ville han ta paraplyen med. Den ville han bruke som fallsjerm.

Flyet demontert og flyttet til smed Jensen.

Her er det Olaf Færden kommer med. Flyet ble demontert og flyttet til smed Jensen ved Norderhov kirke. Jørgen Jensen må ha vært noe av et ingeniørgeni. Han satte flyet sammen igjen og satte hjul på det i stedet for meier.

Det var rene folkevandringen til smed Jensen så lenge flyet stod der. Lærerne Kinnerød, Skrutvold og Steinhammer var der samtidig, og i følge Kinnerød fant denne samtalen sted: — Steinhammer spurte Lillo: Hva ville De gjøre hvis flyet lettet seg fra bakken? Ville De straks sette mot høyden, eller ville De prøve å få flyet mot bakken igjen?

Til det svarte Lillo: Fikk jeg flyet til å lette seg fra bakken, ville jeg straks sette mot de høyeste høyder.

Flyet «hoppet» ned i en rugåker.

Flyet ble fraktet fra Smed Jensen til Tanbergmoen. Lærer Kinnerød beretter med stolthet at han bar en del av flyet. På skråningen ut fra Tanbergmoen ble flyet prøvd. En beretter at flyet en gang løftet seg og havnet i en rugåker.

Flyet stod på Bergensutstillingen i 1910. 800 var innom paviljongen og så vidunderet. Billetten kostet en krone.

Etter utstillingsbesøket kom flyet igjen tilbake til Ringerike. På Helgelandsmoen ble det igjen prøvd. Der ble det liggende. Da mauren begynte å bygge omkring det, ble flyet igjen hestekjørt inn til Kristiania. Der stod det ei tid hos Gunnerius Pettersen. Motoren skal befinne seg på Teknisk Museum, og bensintanken befant seg hos smed Anders Jensen for noen år sida.

Jaklefoss Kraftverk.

Om kraftutbyggingen på Ringerike skreiv jeg i Heftet Ringerike 1970 - 1971. Kraftutbyggingen var i lang tid en privat affære, og Jaklefoss Kraftverk stod Olaf Færden for, og en lysfestsang har jeg funnet i August Steinhammars diktsamling. Til de sollyse sletter. Der står det:

Der tendes lys, der slukkes lys
ved vintertid i mørkegys.
Der våkner håb, der synger håb
i korte dagers solhvervsdåp.
Der sniker frem, der stormer frem
en lengselstrang i hus og hjem:
Der stiger sol med gledesgys.
Der tendes lys. Der vokser lys.

En veldig kraft med virksom hånd
i fjeldes fos er lagt i bånd.
Som energi ad langstrakt tråd
fra gård til gård den øver dåd.
Der kommer kraft, usynlig strøm, —
der surrer hjul som i en drøm.
Der våkner håb med undringsgys.
Der tendes lys. Der tendes lys.

Der lever håb. Mot håb det står
som skygger dvæler, skygger går.
Som alt må under solskinshåb
så lever vi. Der lever håb.
Vi hilser lysets seiersgang
ved vinterstid med lysfestsang:
Der stiger sol med gledesgys.
Der tendes lys. Der vokser lys.

Jo det var nok stor undring da lyset ble slått på på Tandberg i 1911. Det var stort selskap der, og bygdens beste var samlet der.

Hvordan Haug Ungdomslag fikk tomt.

Lærer Kinnerød beretter: (Han lever)

Jeg var formann i Haug Ungdomslag. Det hadde ikke noe lokale, og vi var begynt å se oss om etter tomt. Dette hadde Færden fått vite.

En dag rei Færden forbi Holmestua. Han stanset og spurte hvordan det gikk med tomtekjøpet. Kinnerød fortalte det. Da sa Færden:

HILS UNGDOMMEN MED AT JEG GIR GRATIS TOMT TIL UNGDOMSHUS.

Det var ikke vanskelig å finne tomta, sier Kinnerød. Skjøtet ble utstedt, og Haugvang ble bygd. Ungdommen i Haugsbygd bør ikke glemme dette, legger Kinnerød til.

Litt av en barsking.

Kinnerød beretter:

Det var en gang vanskelig for mange å få skaffet seg det mest nødvendige, og det var skikk å samle inn litt til de mest nødlidende til juletreffesten på skolen. Skrutvold og Kinnerød var tilsatt ved Holmestua skole 1908. De unge lærerne hadde laget lister. De skulle bringes til dem som kunne yte noe.

Kinnerød så Færden ri forbi og sa til Skrutvold: Nå er Færden på Løken. Ta ei liste og gå ned til han. Skrutvold ilte ned til Løken og bar fram ærendet sitt.

Da ble Færden morsk. Veit De hva De gjør? nærmest ropte Færden ut. Nå må det bli slutt med tiggeriet. Ved lov er det forbudt, og i morgen skal De få høre fra politiet! Men la han til. La meg få se lista så jeg har fullgodt bevis på Dem. Skrutvold leverte pliktskyldig lista. Færden tok den og satte seg til skrivebordet, noterte noe, leverte lista tilbake med fornyet trussel om lensmannsbesøk.

Slukøret kom Skrutvold tilbake. Dette var ille. Hva skulle de nå foreta seg?

Omsider ble lista brettet ut og hva stod det der? HERVED GIS 10 PAR LAUPARSTØLER. DE KAN HENTES I SKOMAKER GRANUMS FORRETNING I HØNEFOSS.

Gleden ble sjølsagt stor. Listene kunne bringes videre uten innblanding av lensmannen.

Den første Forden på Ringerike.

Det var i bilens barndom, den gangen en bil var et sjeldent syn, den gangen bilen var et uhyre på landeveien, en skrekk for hester og kjørekarer.

Olaf Færden var blant de første som kjøpte bil. Det var i 1909. Han var også den første som opprettet bilrute. Den gikk mellom Hønefoss og Sundvollen og billettprisen var 2 kroner, en pris som var svært høy — også sett med våre øyne.

Bryllupet til Færden.

Det største bryllupet som er holdt på Ringerike, var det til Olaf Færden. Det ble holdt på Glatvedt Hotell. Håkon Sødal har bilde både av dette og av Forden i fotosamlingen sin. Bildet av bryllupsdeltagerne er forstørret og henger i dag i Alles Kafe. Det har lyktes Sødal å finne namnet på samtlige.

En ungdommens oppdrager.

Einar Tandbergmoen beretter:

Når Færden kom ridende på den raske hesten sin, var det ikke alltid så lett å få hendene opp fra bukselommene tidsnok. I slike tilfeller stanset Færden og ironisk spurte han: Fryser du på hendene, gutten min?

Færden som sportsmann.

Det hevdes at den som har kroppslig arbeide, ikke behøver å dyrke sporten. Færden hadde sikkert nok å foreta seg, men han følte trang til å drive sport. Mange eldre husker ham i springmarsj utover mot Åsa, antrukket i kort lerretsbukse og skjorte. Det var litt av et særsyn i de dager.

Som arbeidsgiver.

Olaf Færden hadde mange folk i tjenesten sin, og de eldre som husker ham, sier at han var en god husbond. En gang samlet han alle til en fest på Kalveløkka. Det snakkes om 150 deltagere. Samtlige fikk middag, men best husker gamlekara den store øltonna som var plassert der, og som alle kunne forsyne seg av så lenge det var noe igjen.

Det er i år 100 år siden Olaf Færden ble født, og det var morsomt å få gitt leserne av Heftet Ringerike disse glimtene av en av de foregangsmenn som har levd på Ringerike. For mange jern i ilden hadde han, og de løftene han tok på seg, ble for svære. Men minnene vil sikkert leve også i kommende nye hundreår. Vi trenger noen som er så store at de sprenger den trøya de fleste får på, sier Vinje, og det gjorde i sannhet Olaf Færden.

Sigv. Mjør.

UNDER

Ramneberget

I ÅDALEN

Av Einar Heimås Dokken

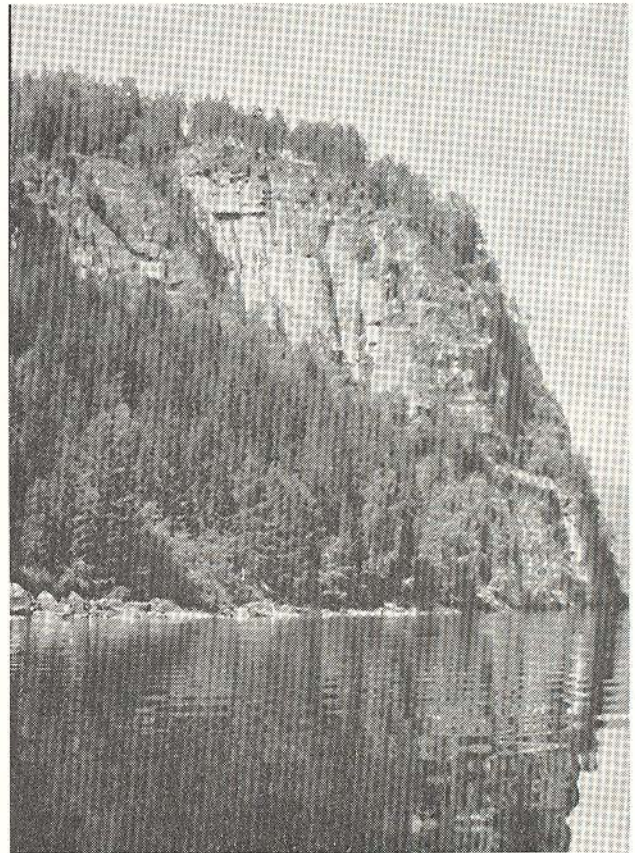
I årrekker hadde jeg fra Sperillen, eller fra rettsida av Ådalen, sett over til denne idyllisk beliggende gård som hadde skog på alle kanter, under Ramneberget på vestsida av Sperillen. Men å ta en tur derover, se den på nært hold og prate med dem som bodde der det hadde ikke blitt av, før nå denne gangen. Og da jeg nå endelig tok meg opp de bratte bakkene fra båtstøa og opp til gården, husket jeg at for noe slikt som 115 år sia var Welhaven og løytnant Gram fra Ask ute i samme ærend som meg — det å treffe folkene på Ramberget. Nå var noen generasjoner gått, men ætta var den samme, for den har holdt til her sia 1700-åra. Men forholdene har nå likevel blitt noe helt andet. Dengang Welhaven med følge kom her til Ramberget, hang der et nyflådd bjørneskinn, de kunne vise fram. Slikt hadde de heldigvis ikke nå, men oppe i stabbursmønnet hang hvite bjørneskaller og grinte — de var engang skutt av Rambergkarer.

— — —

Opprinnelig består Ramberget av to gårder, nordre og søndre. Nord-Ramberget er den eldste, den ligger helt nede ved fjordstranden og innunder brattberget og har opprinnelig tilhørt Nesmoen, en av storgårdene oppe ved Nes. Og det var en sønn her, Kristoffer Nesmoen, som fikk seg tilskiftet denne gården og blei stamfaren til Rambergætta. En bror av denne, Kristoffer, var den navngjetne kjempe fra Nes som blei kalt «Lang-Ola», kjent for sine kjempekrefter i krigen 1808-14, og som har sitt navn innhugget på bautasteinen ved Nes.

Kristoffer Nesmoen blei altså den første stamfaren i Rambergætta, og Kristoffer er da også et navn som har gått igjen i slekta helt til grener av den nålevende slekt. Det søndre Ramberget var fra først av et mindre bruk med liten bebyggelse. Men i 1856 blei ny våning og uthus bygd her, og en i Nord-Ramberget giftet seg og bosatte seg her.

På baksida av Ådalen, eller vestsida, ligger Ramberget, som jo utlagt betyr Ramneberget. Ramberget er en mindre skoggård, men den har historien og villmarkens *dåm* over seg. Vill og ulendt skog står like inn til hustuftene eller slutter i det veggbratte fjellet som stuper seg loddrett i fjorden. Villmarka innenfra Vassfaret og Vidalen slutter brått her. Her i Ramberget fornermer en gufs av gammaltida, steg av dyrelabber og risp av klor . . .

Ramberget og Rasten stuper seg i Sperillen her. På det høyeste er Ramberget 375 m over Sperillen. «Mange dyr bl. a. 5 elger har gått seg utfor her, i den tid vi busker, sier Håkon. Den siste raste utfor tidlig i vinter.

Nåværende data for Ramberget skrives slik: Gård nr. 22, bruksnr. 2. Jordbruksareal 30 dekar. Produktiv skog 750 dekar, utmark 220. Våning og uthus bygd i 1856. Skar-seter. Eier Simen G. Ramberget, sønn av Gulbrand S. og Kristi Ramberget, gift i 1914 med Olava Buttingsrud.

I mange år har det bare vært eldre folk på Ramberget, da den siste generasjon har vært barnløse. Det har vært Olava, Simen og Håkon. Nå er Olava død, og Simen og Håkon er begge over 80

Den siste husmora på Ramberget.

år. Men bare for noen få år sia hadde alle et lyst syn på livet og gledet seg over å få besøk, — for det er ikke ofte det kommer noen denne veien, sa Olava. Olava er av gammel bondeætt og har et våkent øye for alt gammelt, og hun viser meg rundt i den rosemalte stua, der det også henger bilder fra de gamle ættene i slekta, og ellers gamle, verdifulle ting som har fulgt slekta. En gang var mange av disse ting henslengt som skrap, men Olava hentet dem inn igjen, stelte med dem, og de fikk plass blant det gjæveste. Over stuedøra henger ei munnladningsrifle og en kulepung. Det er ei bjørnebørse, men jeg tror ikke «Børse-Gunder» har laget denne, sier hun. — Ja, du har vel hørt om Børse-Gunder? — Nei nå må vi få oss litt kaffi, sier hun. Ikke noe bryderi med oss nå da, sier min kamerat. — Å, det har nå aldri hendt at noen har kommet her og ikke fått kaffi da, svarer Olava.

Ramberget hadde gilde og gjestfrie folk, her var skogs- og bondeånden forenet i robuste og fornøyde mennesker. Disse jeg fant heroppe vitnet om arbeidssomhet og orden, ja — selv grinda fram til gården gikk lett på hengslene . . .

BJØRNESKYTTERE

Fra gammelt av har det vært glupe jegere etter elg og bjørn og ellers annet vilt i slekta. Det er jo bjørnelende like innpå veggen, bra elglende har det også vært oppe på åsen over, så oftest blei det ikke lange frakten. Saltstetta var alltid full når vinteren kom. Iver het den siste som har skutt bjørn av Rambergkarene. Det var i årene 1875-90 han dreiv hardest som jeger, noe bjørneskallene på stabbursveggen vitner om. Opprinnelig har det vært mange fler, sier Håkon, men de morkna og datt ned, og da var det ingen som aktet dem mer. (Olava var ikke der den tid!) Den største skallen er etter ei stor binne, forteller Håkon. Iver var på elgjakt innpå høgda her da han kom i kontakt med bjørn. Det viste seg å være ei binne med to unger. Binna var sint, jaga ungene vekk og kom mot ham. Iver skaut den og begge ungene. Men det viste seg at binna hadde bare tre bein, det fjerde hadde den nok rivi av seg en gang den var gått i saks. Kanskje var det derfor den hadde vært så sint da den merket Iver. En av de andre skallene er etter en bjørn Iver skaut inne på Langemyrstillinga. Den bjørnen hadde slått en sau der inne om høsten. Men bjørnen hadde gravd den ned, for det er ikke alltid den er sulten, men kommer for å ete den en annen gang. Nå var det så seint på høsten at bjørnen la seg inn for vinteren. Iver hadde funnet slakteplassen og visste at bjørnen ville komme igjen. Bjørnen kom ikke før om våren, men da låg Iver i skytestilling og skaut den da den tok til å rive vekk stökkene Iver hadde lagt over sauene.

Kristoffer het en mann som bodde på Ramberget i 1850 åra. Kristoffer var en glup veidemann som hadde skutt og gildra mange bjørner. Og det var denne, Kristoffer, Welhaven og Gram traff på sin reise gjennom dalen i 1850. Løytnant, senere general Gram, fulgte Welhaven på denne reise, da han fra tidligere var godt kjent i dalen. Kristoffer kom i prat med Gram om bjørnejakter og fortalte da at bjørnen var blitt mer pågående, og at han nylig hadde tatt en i gilder (saks). Det var et prektig dyr, sa Kristoffer, og løytnanten skal se at den godt kan måle seg med den vi for en del år sia var sammen om å ta ut av hiet.

Dermed gikk han etter en nesten nyflådd bjørnehud, mørkebrun med lysere hårspisser og med så tykt og langt ragg under haken at det mest såg ut som en manke. Kristoffer fortalte da løytnanten at han nå var blitt for gammel til å drive bjørnejakt. Løytnanten mente det samme, for han hadde sluttet med bjørnejakten. Kristoffer Ramberget fortalte så Welhaven om «Kristen Skytter», den glupeste bjørnejeger noen visste om på disse kanter. «Kristen Skytter hadde oppe i vestre Buvassfaret en liten rydning som kaltes Skytland, men mange var det ikke som la veien dit. Der inne levde han både vinter og sommer og kom til bygden bare når han skulle kjøpe det vesentligste han trengte; dette betalte han med skinn. Han var en ensom mann, fór vidt omkring, var nærmest folkesky. Men desto bedre kjente han dyrelivet, og god jaktlykke hadde han bestandig. Av bjørner hadde han skutt eller tatt livet av i alt 101. Det sies at han aldri gjorde et tvilsomt skudd, og at han bare en gang hadde måttet gjemme seg for bjørnen. Dette skjedde en gang i parringstiden. Kristen hadde tatt sikte på en stor bjørn, men idet han skulle trekke av skuddet, kom det tolv andre bjørner fram av tykningen. Da torde han ikke skyte, men rullet seg sammen som en grevling i en sandhole.» (Etter Welhaven)

SPERILLEN – DALENS SPISKAMMER

Simen Ramberget fortalte at han aldri har vært bjørnejeger, men elgjakt hadde det blitt litt av i ungdommen. Engang hadde han vært sammen med den kjente storjeger Åst-Ola; det var en jakttur så slitsom at han aldri ville glemme den. Jeg fikk jaktturen fortalt med en følelse og slagferdighet slik at jeg reint måtte føle slitet. Fiske har derimot vært nært knyttet til gården, som naturlig var, da fjorden lå like under. I Sperillen har det jo alltid vært godt fiske, og fisken kom godt med i husholdningen. Mange storørreter er tatt opp gjennom tidene. En av disse kjemper er utskåret og henger på veggen. Men vi har tatt mange som har vært større, forsikrer Simen. — Det aller meste samkvem med dalen har alltid gått over fjorden. Det gjelder post, handel og alle nødvendige ting. På vestsia fra Elsrud og Simensrud har det aldri vært annet enn en dårlig kjerrevei.

RAMNEBERGET OG RASTEN

Sjølve Ramneberget henger like over Nord-Ramberget, og Rasten, den ytterste framsprin-

gende del av fjellet, stuper seg loddrett ned i Sperillen her. Ramneberget, og da særlig Rasten (av ras) har vært en fare for elg og andre dyr som har våget seg for langt utpå. Bare på den tid de nåværende beboere har bodd her og kan huske, har det gått 5 elger utfor her, den siste for et par vintre sia. Vinterstid hadde de derfor alltid et våkent øye med Rasten når de kom ut om morgenen. En vinter hadde en elg kommet for langt ut og hadde glidd utover. Men så hadde den fått et bein ned i en skorr og blei hengende i lause lufta. Da måtte en gutt fire seg ned for å få løsnet slaktet.

Ellers er det noe visst uhyggekalddt ved fjellveggene der oppe. Ramnen (ravn, korp), som mange ganger har varslet om døde dyr, har årvisst tilhold her, og i høstkvelder skriker hubro og ugler oppe fra berghyllene. Men likevel er det som fjellet over og gården hører sammen. Det har alltid vært slik . . .

NORD-RAMBERGET

Gården har vært utlagt i mange år, sau og hest beiter på de gamle voller der lauvskogen kryper sakte innover. Husene der de første Rambergfolkene ble født, forfaller. Det er bare Håkons stue som er velholdt, og forteller at det iblant holder folk til her. Men den gamle, gilde

Håkon og Simen forteller fra gamle dager. Det har hent mye her på Ramberget gjennom tidene.

våning i Nord-Ramberget, den som var en bedre skjebne verdt, faller langsomt sammen, men den vitner ennå om at her har en gang bodd et gjævt folk. Det er en sperrestue bygd i det 17. århundre. Håndverksmessig og interiørmessig har den sikkert i sin tid vært meget vakker. Den blei av eieren allerede i 1920 årene gitt til kommunen som en museumsbygning. Men den ble aldri flyttet.

Her på Nord-Ramberget virka «Børse-Gunder», den navngjetne børsesmeden i Ådalen. I en primitiv smie her laget han gevær til bruk mot både bjørn og mindre vilt. Det fortelles at en gang skulle han lage ei rifle som var kraftigere enn de han vanlig pleide å lage, og den skulle brukes til å skyte det store vannuhyre som man mente holdt til i Sperillen. Uhyret ble visstnok skutt ved Bjonevann, og geværet skal være i et privat museum oppe i Hedalen. Det går ennå muntlig tradisjon i dalen om hvor gode disse Børse-Gunders gevæ-

rer var. En gang kom han til Hans Rustan for å selge ei rifle han hadde ferdig. Jo, det kunne bli handel, men Rustan ville se bevis på at rifla var god, og bad Gunder om å skyte en spurv som gikk ut på tunet. Gunder skjøt, og spurven blei liggende. — Å, dette var vel en slump, mente Rustan. Da skjøt Børse-Gunder en ny spurv. — Var det slump dette og, spurte Gunder. Det blei i hvert fall handel, og det geværet skal være på gården ennå, etter hva Olava Ramberget fortalte.

— — —

Da vi drar tilbake over Sperillen, er det med en viss vemod jeg ser meg tilbake. — Der oppe i åssiden og der nede ved fjorden ligger gårdene, og de ligger i landskapet slik som de gamle ville ha dem, de vitner om trygghet og rikdom, ikke den rikdom som gods og gull skaper, men av den ånd som den gamle bondekulturen førte med seg . . .

Harald Egidius Solberg

DIKTEREN PÅ STEIN BRUK

FORORD

Et av de siste aar, jeg var redaktør av «Tidens Tegn», sendte Harald Solberg mig nogen smaa dikte, undertiden ledsaget av tegninger fra hans egen haand. Jeg merket snart, at de hos mange vakte de samme følelser, som de hadde fremkaldt hos mig selv. Jeg bad ham om flere. Og en dag overbragte han personlig en ny liten samling.

Det blev intet indgaaende bekjendtskab, men dog et av dem, som ikke let glemmes. Den stilfærdige, beskedne forfatter gjorde fra første stund et forunderlig tiltalende indtryk. Han sang ikke for ros og ære, det var kun med stor overvindelse, han lot sig bevæge til at la sine vers komme utenfor kredsen av sine nærmeste. Men denne fine, drømmende sjæl hadde git den natur, han levet i, sit hjerte; han elsket bondens yrke, skogen og jorden, de stille tjern, de blaa aaser og den tindrende stjernenat; i hans ømhet hadde dyrene i vildmarken og paa gaarden plas ved siden av de mennesker, han holdt av. Og hans dikte var uvilkaarlige uttryk for disse følelser. De er saa ekte, saa naturlige, saa aapenbart skapt i et varmt kunstnersind, at de sikkert vil røre sjæler, som er i slekt med hans.

Harald Egidius Solberg var født paa Sten, den velkjendte ringerikske storgaard, Buskerud fylkes største, 21. mai 1872. Han døde uventet i sin bedste kraft 10. februar iaar efter bare et par dagers sygdom. Han var utdannet som gaardbruker og forstmand. I slutten av 90-aarene bestyrte han for trælafirmaet And. H. Kiær & Co. Aspestrand gaard i Aremark med dens værdifulde skog. Senere kjøpte han den gamle chefsgaard Sørum i hjembygden Hole og drev den glimrende op. Under krigen solgte han Sørum og overtok ved sin fars død vaaren 1920 fædrengaarden Sten.

Solberg var foruten en ualmindelig dyktig og interessert mand i sit fag, paa mange maater en ekte kunstnernatur. Han tegnet eller malte husdyr, som han holdt særlig av. Han spillet både violin og cello uten nogensinde at ha lært saameget som notene. Og i sine sidste leveaar skrev han da disse dikte, som her ialfald foreløbig bare kommer i et litet utvalg. Han vilde sikkert selv godkjent, at de er samlet under navnet «bondevers».

Harald Solberg var elsket av alle. Han var, som en av hans venner vakkert uttalte ved hans grav, «varm og trofast som den barrike, lubne gran, han vilde som den, lune og varme for alle; lys og ren var han i tanke og sind som bjerken, naar dens faner vugger for vinden, men i egne tanker og i eget tykke var han som fjeldbjerken, liten og ydmyg.» Hans hjepsomhet og gjestfrihet var bekjendt.

Stille vandret han livsveien. Da den uventet kom til sin avslutning, og han skulde skilles fra alt og alle, han elsket, bar han ogsaa det med hengivelse og fast mot som den mand, han var.

O. Thommessen

TO VENNER

*Saa spender vi for kjerra
den gamle gule mærra
og kjører bondens guld,
og mitt i blanke sola
gaar lægdekallen Ola
og læsser kassa fuld.*

*Ved guldbaugen bak laaven
staar Gula mæt og doven
mitt i en myggedans,
hun rister litt paa hue
og vifter klæg og flue
av veien med sin svans.*

Saa rusler de op bakken,
tar veien ut paa brakken
med bondeguldet sit,
og Gula ser paa Ola
og Ola sier: Fola,
vi faar vist hvile litt.

Men stok-lat er jo Gula,
saa snøt en ser, at hjula
vil lea sig og gaa,
og Ola rusler etter
og tygger — ja, vi gjetter,
en deilig diger skraa.

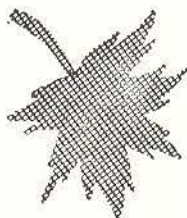
De hadde tjent hos presten
han og den gule hesten
i over tjuge aar, —
nu gaar de mest og rusler
helst for sig sjøl og pusler
og naadesbrødet faar.

Og Gula og han Ola
har strævet trut med jola
i al sin levetid,
for slæan og for ploegen
i skurdom og i skogen
de fik nok henge i.

Men Ola drar paa aara,
er tandlaus, tynd i haara,
og sliten skral og graa,
og likeens er Gula,
det siges hun til jula
i pøsemat skal gaa.

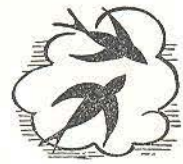
Ja, Gula og han Ola
var venner her paa jola
saa trut og inderli',
og maa den ene vandre,
saa følger vel den andre
nok etter om ei ti.

Harald Solberg.

Ringvold Gård

Av KRISTI STRANDE

(Dette bildet ble tatt for en del år tilbake, og drifts-bygningene er modernisert. Men det viser klart at gården ligger i sentrum av velvokste frukttrær).

For å karakterisere den bygd jeg bor i, vil jeg begynne med å sitere noen vers av Norderhovsangen, skrevet av prost Hans Smith.

Eg elsker deg venaste bygd i nord,
med bakkar og berg og dalar,
med fine flater av takksam jord
som arbeie godt betalar,
med store skogar og fisk i fjord
med hytter og høge hallar.

Eg elsker det folk som i bygdi bur,
som sliter seg sveitt burti skogen,
som arbe'r så trugent og seigt og traust
som gjeng der så trutt etter ploget
med von um signing og fager haust
når åker og eng blir mogen.

Gud signe deg, kjære Norderhov,
du bygd med dei mange minner!
Mitt hjarte er fullt av takk og lov
for alt som til deg meg binder.
Gud gi at det største du eiga må
som stend, når alt anna svinner.

Norderhov ligger i hjertet av det fagre Ringerike, og er en av de største bygdene i fylket. Tre betydningsfulle elver renner gjennom Norderhov

og er med og former naturen og arbeidslivet: nemlig Randselva, Begna og Sogna.

De vakre og sagnomsuste Ringeriksbygder har sikkert vært blant de første innlandsstrøk som ble bebygd ettersom folk trengte seg innover fra kystdistriktene. Denne relativt tidlige bosettingen grunner seg ikke på tilfeldigheter. Ved sine streiftog har veidefolk bitt seg merke i distriktets yppige vegetasjon og gode klimatiske forhold. Geologisk sett hører de sentrale deler av Ringerike med til Oslofeltet, der de utgjør en god del av Norges fruktbarste jord. Feltet har dannet seg ved avleiring under vann, og jordsmonnet er således bygd opp av en mengde organiske og uorganiske partikler som vannet har ført med seg. Her og der finner en rike forekomster av fossile skalldyr i forskjellige typer. Hva som spesielt utmerker feltet og gir dets preg er rikheten på kalk. Dette gjelder bare den sørøstre del av Norderhov, der jordbruket kan bygges opp på et så solid og ytende grunnlag som silurjorda. De høyereliggende deler av Norderhov har en og annen langt fattigere jordbunn. Her består jordsmonnet i store trekk av simplere leire, sand og myrjord, og grunnfjellet har mere satt sitt preg på jordtypene. På en stor del av denne jord er reaksjonen for sur til å gi en rik næring og frodig vekst. Dessuten er jorda i seg selv forholdsvis

fattig på næringsemner. Dette har da også satt sitt preg på utnyttningen av disse strøk.

Silurstrøkene i Norderhov er utpregede jordbruksstrøk, hvor der med hell til dels drives typiske gartnergårdsbruk. Her har skogen måttet vike plass for jordbruket, som er blitt folkets hovednæring. I silurstrøkene skjedde bosettingen først så lenge folk levde på selvbergingsstadiet. I de øvrige deler av Norderhov derimot, har skogen i langt mindre grad måttet vike for jordbruket, og jordbruket har i visse strøk vært betraktet som et nødvendig onde en ikke kunne unngå, om en skulle skaffe et noenlunde ernæringsgrunnlag for seg selv og sine arbeidere. På de bedre jordtyper i disse strøk er det at en finner Norderhavs velstelte og velkjente granlier, og på de magrere furumoer kneiser vår vakre furubestand som hører hjemme blant de vakreste i landet. — De siste generasjoners forskningsarbeid, bedre transportforhold, og den tekniske utvikling muliggjør nå et relativt godt jordbruk også i disse strøk.

Om jordbruket i svunne tider foreligger det naturlig nok bare sparsomme opplysninger. Vi vet imidlertid at jorda har vært dyrket her i uendelig lang tid. Vi kjenner alle beretningene om Sigurd Syr og hans interesse for jordbruk og husdyrhold. Kanskje minnet om denne kongelige bonde har gitt ringerikingene den første spore til den store kjærlighet og interesse for jorda; — en interesse som har holdt seg og økt fra generasjon til generasjon.

I Vikingtiden het bygda Njardarhov. Det var naturlig at jordbruksguden Njord hadde sitt hov i denne rike jordbruksbygda. På denne grøderike silurjorda en gang langt tilbake i tiden ble nåværende *Ringvold gård* grunnlagt. Det opprinnelige navn på gården var *Hønen*. Den er en meget gammel gård og utvilsomt den eldste i bygda. M. Færden i Ringerikes Blad 13. mai 1902 forklarer Hønen av gudenavnet Hænir, idet han gjør oppmerksom på at gården ligger nær ved Njardarhof, liksom høne i myten bytter plass med Njord.

Det har vist seg at forskjellige stavemåter av gårdsnavnet er brukt gjennom tidene. I nordiske jordbøker fra det 16. århundre var gården omtalt som: *Hømen* (1528) og *Hønenn* (1542). Ellers forekommer stoveformer som: *Hønenne* (1578), *Hønenn* (1604), *Hønnen* (1657). Ved delingen av gården i 1723 het det: *Vestre Hønnen* og *Øffre Hønnen*.

Gården nevnes ikke i gamle diplomer, men derimot i Norske regnskapsbøker og jordebøker i 1528 og 1542. I 1528 het eierne Joen og Gevall, de betalte hver 24 skilling i skatt. I 1542 var Hønen beneficert Mariakirken i Oslo. Hver av gårdene betalte da årlig i avgift 1 pund malt og 1 fjerding rugmel.

I 1618 og 1624 nevnes Torgeir og Oluf som eiere av Hønen. I 1630 er Torgeir fremdeles eier, men Oluf er da avløst av Thome. I 1638 er Ole (Oluf) og Gunder eiere, men i 1650 og 1660 nevnes Oluf alene som eier. Han var da lensmann i Norderhov og kaltes i prestens manntall av 1666 Oluf Torchildsen, og var den daværende eier av begge Hønegårdene, matr. nr. 24 og 25 som på den tid var kanonigods. Han var en formuende mann. I fogderegnskapet for 1650 nevnes han som eier av adskillig odelsgods både i Hole, Norderhov og Modum. Han var gift med en datter av en lagmann og fikk to døtre og en sønn som nådde voksen alder. Den sistnevnte var i de to første ti-år av 1700-tallet eier og bruker av vestre Hafnor i Hole.

I 1673 ble det holdt skifte på Hønen etter Ole Torchildsens hustru. Boet var da eier av følgende jordgods med bygsel på Ringerike: Raa, Hallingby, Ulleren, Bili, Skjerdal, Kind, Hollerud, Pjaaka, Slaara og Gunnerengen; samt på Modum: Mælum, Orholdt, Kaggestad, Hole, Kjæmperud og Spone. Videre eide boet endel jordgods uten bygsel i Vaker, Burc, Fjelstad og Frøishov. På skiftet ble alt jordgodset delt mellom Ole Torchildsen og hans barn, som dessuten fikk hver sin andel i boet tilhørende sag ved Hønefoss. Likeså fikk enkemannen og hver av barna sin del av løsøret som ble registrert og verdsatt. Ole Torchildsen er sannsynligvis død innen utgangen av 1670-årene. I 1675 og 1678 nevnes han ennå som eier, men bare på vestre Hønen.

I 1679 og 1680 nevnes derimot Peder — sannsynligvis hans svigersønn — som eier av begge Hønegårdene. I 1689 ble vestre Hønen sammen med et par andre gårder, deriblant Gagnum i Norderhov ved makeskifte tillagt Norderhavs prestesbol. Presten Otto Jacobsen som hadde fått makeskiftet i stand, døde samme år eller det følgende, og vestre Hønen er da øyensynlig blitt overlatt til Jacobsøns enke som bopel med full bruksrett, ettersom den følgende sogneprest Jonas Rasmus som overtok embedet i 1690 i en bemerkning fra år 1708 skriver: «Hønen 2 1/4

Skpd Korn er Præst Enkens gaard og kand derfor ei regnes den etterkommende Præst til Indtægt.»

Fra 1743, da Norderhovs residerende kapellani ble opprettet, ble Hønen prestegård. Den første besigtigelse av vestre Hønen etter at den var blitt oppnevnt til kapellangård ble foretatt 5/12 1752.

Vestre Hønen ble brukt som prestegård for de residerende kapellaner i 127 år — til 1870, og alle prestene som bodde her har antagelig vært brukere av jordvegen. Om inntektene av denne prestegård foreligger det få opplysninger. Fra 1816 har man følgende opptegning: «Den residerende Kapellan i Norderhov haver ingen fast Indkomst uden den reglementerende Løn af Sognepresten 96 Spd. med mindre man vil regne hans Høitidsoffer af omtrent 3000 Kommunikanter, hvilket i Overensstemmelse av Rescriptet af 24. Okt. 1880 vil nu beløpe seg til 225 Spd., men da den nuværende res. Kapellan ikke ereqverer dette Lovbud med Lovens Strengthed.» Som man ser er ikke inntekten av kapellangården berørt.

Fra tiden omkring 1830 — 40 het det: «Den residerende kapellansgaard, Vestre Hønen, ligger tæt ved prestegaarden og skylder 2 Spd. 5 lpd. Den har god og fruktbar jordbund, en utsæd av 12 tønder korn og (-) tønder poteter, føder 2 hester, 12 kjøer og 12 faar og har fem pladser, men mangler skog. Til gaarden hører intet inventarium.»

Ved Kongelig resolusjon av 3. august 1850 ble eieren av kapellangården Hønen pålagt forpliktelse mot passende årlig godtgjørelse å avgi grunn til en oppførelse til Skolebygning av Ringerikes realskole. — Allerede i 1849 var tanken om eget lokale for skolen oppe, og ble til forskjellige tider framover behandlet av kommunebestyrelsen. Det var stukket ut tomter på Hesselberg og det var forelagt to alternativer til lokale. Imidlertid ble saken utsatt inntil man i 1874 kjøpte et lokale på østre Hønen for 1500 Spd.

Etter at Hønefoss var blitt by i 1852, og især etter at byen hadde fått sin kirke i 1862, var det naturlig at det oppstod krav om at den ene av prestegjeldets prester skulle bo i Hønefoss eller i byens umiddelbare nærhet. En sådan ordning kom da også i stand ved P. F. Brock forflyttelse som sogneprest til Grue i 1870. (P. F. Brock hadde vært lærer ved Ringerikes Realskole før han ble residerende kapellan 1850 — 1870). Hans ettermann res. kapellan W. Hesselberg, sammen med sogneprest Brede Thurmann gikk med på å la regjeringen selge det vesentlige av kapellangården

for 16.000 kr. til marinekaptein Diderich Brochmann Burchardt, og kun beholde 4 husmannsplasser som lå nær elven i Hønefoss. Disse 4 plassene sammen med husmannsplassen østre Eikli under Norderhovs prestegård, skulle utgjøre ny prestegård for den residerende kapellan. De 4 husmannsplassene som ble fraskilt Hønen het Kvernbergsund, Benterud, Søndre Braaten og Nordre Braaten og lå i en sammenhengende strekning fra Ekli til Kvernbergsundet langs elven. Lagretten erklærte at de antok kaptein Burchards del av eiendommen til 217/257 av den samlede eiendom Vestre Hønen. Den førstnevnte fikk en skyld på 10 daler 18 skill. — rev. skyld 7 daler 59 skill., og den sistnevnte en skyld av en daler 104 skill. — rev. skyld 1 daler 45 skill. Den nye kapellangården ble derpå innført i Matrikelen under det gamle gårdsnummer og navn; nemlig: «gaards nr. 39, bruksnr. 1, Vestre Hønen, Kapellangaard.» — Norderhovs residerende kapellan fikk fra 1900 bopel i Lunder, og de 4 husmannsplassene som utgjorde kapellangården i Hønefoss ble tettbebyggelse og innlemmet i Hønefoss by.

Kaptein Burchardt lot sin eiendom få bruksnr. 2 og gårdsnr. 39 og omdøpte den til *Ringvold*. Han bygde flere hus på gården og satte det hele i bra stand, slik at den ble en av bygdens vakreste og beste eiendommer.

I 1890 solgte Burchardt gården til Anders A. Strande fra Ådal, — som omtrent samtidig også kjøpte bruksnr. 1 — 3 av østre Hønen, av skyld henholdsvis mot 8,66 mark og 3,86 mark. Han ble således eier av størstedelen av østre og vestre Hønen, som han brukte inntil sin død.

Hans enke Else Marie Strande, født Holte, overdrog den samlede eiendom i 1897 til sin sønn Anders A. Strande den yngre (min farfar), som drev den til sin død i 1955. Hans enke Gerda Marie, født Olsen, overdrog gården til sin eldste sønn Hans Petter Strande — som er den nåværende eier av gården.

Østre Hønen, gl. matr. nr. 24 kom tidlig i privat eie. — I midten av 1600-tallet var både østre og vestre Hønen som tidligere nevnt kaniongods med Ole Torchildsen som oppsitter og leilending. Men allerede i 1675 ser det ut som østre Hønen er kommet over i privat eie. Gården tilhørte da Claus Trondsen som eide den i over 20 år, og solgte den til kaptein Johan von Brinch som i 1699 hadde fått skjøte på den av selgerens enke. Brinch eide og brukte østre Hønen i flere år. På skiftet etter Brinchs hustru ble østre Hønen

i 1724 solgt, og eiermennene forpaktet bort gården til Truls Trulsen Ask mot en årlig avgift av 20 rd årlig, og med forpliktelse til å vedlikeholde gården og dens hus under sedvanlige åbotsansvar. Til gården hørte med 2 husmannsplasser: Ringåsen og Hønekilen, hvorav førstnevnte skulle medfølge i forpaktningen og den sistnevnte Hønekilen hadde eieren forbeholdt seg til eget bruk.

Kort etter skiftet etter Brinchs død, kom gården ut av slekten på grunn av pengemangel hos sønnen Ulrich v. Brinch. Noen odelløsning ble ikke iverksatt, men den kom likevel tilbake til slekten da hans søster giftet seg med Knud Guldbrandsen Wager, som kjøpte østre Hønen og senere eide og brukte den til sin død. Knud G. Wager — brukte senere Hønen som sitt etternavn, døde på Østre Hønen 1743, og den 3. desember samme år ble østre Hønen solgt til Gulbrand Simensen Trøgstad for 433 1/2 rd. Boets samlede nettoformue — etter fradrag av gjeld og omkostninger, utgjorde imidlertid ikke mer enn litt over 200 rd. Den nye eier av Hønen hadde tidligere i flere år vært leilending på Trøgstad. Han hadde flere barn, men ingen kom til å følge ham som eier av Østre Hønen. Gården ble nemlig tatt igjen på odel av Gudbrand Hønen, den nesteldste av Knud Hønens sønner, som fikk den ved skjøte av 26. mars 1759 for en lønningssum av 458 1/2 rd.

Guldbrand Knudsen Hønen var født på Østre Hønen 1739 og døde der 1818. Etter at hans hustru døde i 1786, fikk enkemannen bevilling til å sitte i uskiftet bo. — Men i 1805 ble det etter begjæring av en av svigersønnene holdt skifte.

Herunder ble Østre Hønen satt til en verdi av 3000 rd. Boets nettoformue etter fradrag av gjeld og omkostninger antok man til ca. 3336 rd. Gulbrand Hønen vedble også etter skiftet å bruke gården med bistand av sin svigersønn — senere kalt Truls Hønen. En av hans døtre ble gift med Gulbrand Blyberg som senere ble gårdbruker på Østre Hønen i 37 år. I 1889 døde hans hustru, og da ekteparet var barnløst var det ingen av slekten til å overta den gamle ættegården. Blyberg solgte derfor Østre Hønen bruksnr. 1, 2, 3 av gårdsnr. 40 til Anders A. Strande som fikk gården ved skjøte av 1890. Den har da som nevnt gått i arv til min far som eier den i dag.

I gamle dager var det felles tingsted, Hønen gjestgiveri, den østre del av det nåværende Ringvold som dengang eides av den kjente og originale Truls Hønen. Under tinget på Hønen ble de første formenn og representanter for Norderhov valgt en gang i den siste halvdel av året 1837 — trolig i august. Men i 1841 gjør fogden oppmerksom på at «Hønen er aldeles uhensiktsmessig som tingsted», og ber formannskapet prøve å skaffe et bedre sted. Formannskapet vedtar å spørre eieren om han er villig til å rette på de verste mangler ved stedet; samt å prøve å finne en utveg til nytt tingsted. — Utfallet ble at Hesselberg ble tingsted.

Ringerikes Sparebank ble opprettet i 1833, idet res. kapellan Kristoffer Støren som representant for Norderhov Sogneselskap innbød til å danne en «Spare-Indretning» for bygda. Det ble nedsatt en komite og det ble vedtatt at «Norderhov Spareindretning» skulle bli opprettet. Fra starten av til 1852 holdt banken til på Østre Hønen til den ble flyttet til Klekken. Dette første lokalet til Ringerikes Sparebank ble ombygd i 1874, og fra 1897 fikk det navnet Kirkeskolen som det heter den dag i dag.

Norderhovs bygdelag har vært befolket så langt tilbake som norsk historie rekker — og enda lenger. Bygda er derfor rik på gamle gravhauger og andre jordfunnende beviser. Den stein som er mest omtalt av vitenskapsmenn og kanskje den mest interessante runesten i landet har vært å se i Norderhov, men er sporløst forsvunnet. Det er «Hønenstenen» eller «Vinlandsstenen» som den i det senere er blitt kalt. Stenen ble funnet i 1813 i en gravhaug, og ble oppbevart en 20 års tid på kapellangården Hønens tun som saltsten til kyrene. Residerende kapellan Andreas Broch og major Klüver forsøkte å studere den, og sistnevnte tegnet av stenens runeinnskrift så godt det lot seg gjøre i 1823. Stenen var bare et bruddstykke, 1 1/4 m lang, 21 cm bred og 10,5 cm tykk. Allerede i 1834 var stenen blitt borte, og tross ivrig etterforskning i senere tid i grunnmurene under adskillige nedrevne hus på begge Hønegårdene, er det ikke blitt funnet noe spor etter den. Professor Sofus Bugge har ved å studere Klüvers tegning, funnet ut at man her har hatt for seg en av landets merkeligste runestener.

NTAKI N I T I N K I P A R R I I P I R A A K I I N I N A I T I A I I I D A A Y P

X P K A Y A I A P Y I I P T I N I K X I T X A N I I R

— På vanlig gammelnorsk er verselinjene inndelt slik:

út ok vitt ok purfa
perru ok áts
Vinlandi á ísa
i ubygd at kómu;
aud má illt vega,
at døyi ár.

I et særpreget skrift «Hønen-runene fra Ringerike» har professor Bugge gjengitt innskriften på følgende måte:

«Ut og vidt de for,
fristet sult og væte,
drev fra Vinlands kyst
op til Utbygds-isen,
Vanheld vender lykken,
volder tidlig død.»

Den øverste delen av stenen som var borte, har antageligvis innholdt navnet på den mannen som har reist over og som altså har vært med på en Vinlandsferd. På tilbakevegen har han sannsynligvis omkommet i Nordishavet eller på Grønland («Utbygden»). Professor Bugge har gjettet på at det kan ha vært den ferd som Karlsevne foretok med 160 kvinner og menn. En del av disse skilte seg fra sin fører i Vinland i 1006. Det skal være den eldste oppteignelse fra Norge og Island hvor «Vinland» er nevnt, og likeså den eldste europeiske oppteignelse hvorpå det land (Amerika) er omtalt.

— Jeg vil med det samme nevne at Helge Ingstad var på besøk hos oss for en del år siden. Han spurte far om tillatelse til å grave opp gården på kryss og tvers. — Det har nemlig vært en anededam på gården i min farfars tid, og Ingstad mente at stenen muligens kan ha sunket ned i denne bløte jord. — Uheldigvis hadde han for lite penger til dette foretagende. — Min fars tante var endog og spurte Marcello Haugen mens han ennå var i live, men gravingen på det stedet han betrodde oss, førte ikke til noe funn av runestenen.

Jordbruket var fra gammel tid av beregnet på naturallusholdning, slik at de som hørte gården til kunne skaffe seg det de trengte av mat og klær ut av gårdsproduktene. Slik var også tilfelle på Ringvold. I min farfars (Anders A. Strande) tid var det 50-60 kuer på fjøset, 15-20 hester på stallen, det ble holdt sauer, høner og i perioder også kalkuner og gjess. Det ble dyrket, foruten korn og høy, diverse sorter grønnsaker, poteter,

frukt og bær. I en tid ble det også dyrket aspargis i større stil for salg. Lin ble det også dyrket og av det ble det vevet gardiner, håndklær, duker, servietter og møbelstoff.

Etter hvert ble det en strukturforandring også i jordbruket. Det ble for tungvint å dyrke matvarer for bytte med andre nødvendige ting, og ettersom priser på varer og ytelser steg, ble det mer og mer nødvendig med en sterk rasjonalisering. Da min far overtok Ringvold i 1955 var det derfor høyst aktuelt med en omlegging av driften — etter krigen 1914 — 1918 og de økonomiske kriser som fulgte derpå, og en ny krig 1940 — 45 var samtlige driftsbygninger i en slik forfatning at det var helt umulig å fortsette med husdyr. Hesten hadde jo også etter hvert utspilt sin rolle, og traktoren hadde overtatt dens arbeid. Samtidig ble det også uhyre vanskelig å skaffe seg nok kvalifisert hjelp. — Det var mer enn nok annet og bedre betalt arbeid å få. Som følge derav steg alle lønninger og den eneste utveg var da å rasjonalisere og spesialisere. Min far hadde med henblikk på dette skaffet seg en solid utdanning i gartneri. Hele gården ble etterhvert *tilplantet med frukttrær* (epler, plommer, pærer og kirsebær), og det ble dessuten dyrket bær og grønnsaker av forskjellig slag.

Far driver også for en del som birøkter, da bier gjør en vesentlig del for at blomstringsperioden skal bli vellykket. Værgudene har selvsagt også noe å si, og helst ønsker vi oss tørt vær så lenge den perioden varer.

Det er bygget driftsbygninger egnet for driften i dag. Stort moderne kjølelager med sorteringsmaskin for frukt og en lagerkapasitet større for gårdens egen fruktproduksjon. Lageret er godkjent som transittlager og oppbevarer ofte fra april til juli importerte varer.

For ca. et år siden brant en del av driftsbygningen ned. Ved gjenoppbygging og utvidelse strekker den nå over 60 m i lengde og tjener som oppholdssted for tomme eplekasser og maskiner av forskjellig slag.

Den gamle driftsbygningen var fra gammel tid av en del av østre Hønen, men i 1890 kjøpt og gjenforenet med Hønen.

Mange er de organisasjoner og skoler både innen- og utenlands som om sommeren besøker Ringvold.

Siden far begynte å drive gården, har han gjort den pen og trivelig ved å plante blomster. Dette

Over til side 36.

HUSHOLDNINGSKALENDERE for landbruket

NORDBY-MANUSKRIFTET

FRA 1699

Av Arne B. Bang

Fra 1500-årene og frem til 1800-årene eller i mere enn 300 år var det såkalte «Husholdningskalendere» som ga opplysninger av mangehånde verdi om det som til enhver tid burde utføres, påtenkes og planlegges av en driftig jordbraker. Det latinske navnet «Calendarium Oeconomicum» er også blitt brukt om dem.

I 1957 utkom i trykken en av disse bøker, som kanskje for det meste fantes i avskrifter, hvor snart den ene snart den andre, kunne føye til hva han selv hadde merket seg, eller hva som var særegent for hans bygd eller landsdel. For å vise hva som kan stå i slike bøker, gjengis her sidene 73 og 74 i boken som ble trykket i 1957:

AUGUSTUS 31 DAGE

den

- 1te St. *Peders* fængsell, den dag maae hverken Høe eller Korn røres. —
- 24 Skier Erterne op før *Bartolomei*-tid, falder den paa Nyet maae du vere vis paa kold vind og nattefrost i 3 dage, da begynder høsten paa bondeviis, Er den dag (tør), ventes tør høst. —

Fornemme Merker !

Børn som fødes i Iomfruens teign, imellem den 24de *Augustij* og 23 *September*, blive Kloge, Konstrige, give nøje agt paa en ting, ere Nemme, Milde, gode tugtige, yndige og i selskab lystige, i ungdommen har liden lyke til Kiøbmandskab, ere tilbøielig til *Veneriske* sager, til hove og hos store Herrer har de liden fremgang. — Lever de i 40 aar da og i 60 aar. —

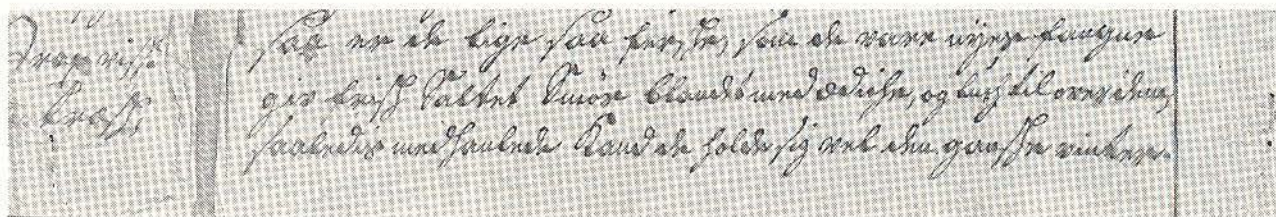
Denne Maanedz Huus-Regle !

- 1 Besee den forige Maaned om der findes noget forsømt, at det da i denne kand forrettes. —

- 2 Rønnebær samles nu og i skyggen forvares til fuglefangsten nu med første angaaer. —
- 3 falder der mange rønnebær da betyder det en vaaed høst. —
- 4 Rødløg og hvidløg tages nu op, og rødløgen udspreddes paa halm i skyggen paa it lofft at tørkes. —
- 5 Pluk i dette Nye Geizenes overflødige fiere af, at de icke skal tabe dem. —
- 6 Imellem begge vor Frue dage den 15. *Augustij* og 8de *Septembr* samles op, og i skyggen forvaris alle de urter og rødder til Lægedom tienlige, siden duer de icke meget der til, fordi den beste Krafft er da nedstigen i rødderne, *Vide* 2den bogs 5te *Capitel* 4de Vers. —
- 7 Skier nu op de fuldvoxne Hauge urter, for nattekulden kommer for sterk, Men de urter til frøe lad staae j det lengste. —
- 8 Tordner det i Iomfruens teign, giver det gierne langvarig reign. —
- 9 Udj korn skieringen rører icke det for meged modne ved højst dags, at axene icke skal briste eller Kornet drøszte af, men des tiligere om morgenen og sildigere om aftenen; I ustadigt veir set kornet paa støer, men i tørt vær tørres det bedre paa Ageren. —

Foruten de her gjengitte 9 «husregler» finnes det ytterligere 17 for august.

Boken fra 1957 er forsynt med et forord av den kjente folkelivsgransker Hilmar Stigum. Stigum utga i 1970 i nyrevidert og forøket utførelse verket «Vår Gamle Bondekultur» som opprinnelig var utgitt av Kristoffer Visted i 1908. I dette verk er også husholdningskalenderne kort omtalt. De må ha interessert Stigum særdeles, for det var venner og kolleger som sørget for utgivelsen av boken fra 1957 til Stigums 60-års dag.

Prøve på skriften i Nordby-manuskriptet.

Stigum gjør i forordet til boken oppmerksom på at opprinnelsen til slike bøker kanskje må søkes i Tyskland, og at veien til Norge gikk over Danmark, som vanlig i denne tiden. Manuskriptet til boken fra 1957 finnes i biblioteket til Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab som nu er en del av det nye Trondheim Universitet. Det kom dit da Christopher Hammer på Melbostad i Gran testamenterte sitt bibliotek og noen gjenstander til Selskabet. Christopher Hammer var generalkonduktør for Akershus Stift og hadde tittel av kanselliråd. Han var født i 1720 på Gran Prestegård og døde i 1804. Han benyttet bl. a. manuskriptet som grunnlag for sitt verk «Norsk Huusholdnings-Kalender» som utkom med 1. del i 1772 og 2. del i 1773. Han oppgir selv at han blant sin fars papirer fant en «Norsk Huusholdnings-Kalender» som var renskrevet for å trykkes. Det er dette manuskript som først ble trykket i 1957.

Christopher Hammers far var prosten Anders Hammer som hele sitt liv levet på Gran Prestegård. Hans far igjen var prest der. Da Anders Hammers far døde, giftet moren seg med hans etterfølger. Anders Hammer bestemte seg for å følge sin fars kall. Han ble sin stefars etterfølger i Gran Prestebete. Anders Hammer var født i 1679 og døde alt i 1729. Han ble prost i 1725 på en tid da Hadeland og Ringerike fremdeles hørte sammen i geistlig henseende. De to landskaper utgjorde siden Halvdan Svartes tid den søndre delen av Eidsivatingslagens område vest for Mjøsa.

Slik som manuskriptet til den husholdningskalender som ble trykket i 1957, forelå i Christopher Hammers bibliotek, er det rimelig at manuskriptet ble utgitt som forfattet av hans far Anders Hammer. Det er imidlertid visse ting som kan tyde på at det ikke kan forholde seg slik.

På gården Nordby i Norderhov Kirkesogn på Ringerike oppbevares en husholdningskalender hvor tittelside og anførsler for januar mangler. Sammenlignes denne med det ovennevnte Hammer-manuskript, vil man finne at de er identiske i det aller meste. Under juli måned nevnes i Nordby-manuskriptet at den 25. er «S. Jacob Væd-Hat efter den Julianske Stiil, men efter «den ved dette SECULI Begyndelses antagne Nye Stiil skal det være «den 5te Aug.»

Overgangen fra den Julianske til den Gregorianske kalender i Norge/Danmark foregikk i året 1700. Man sløffet en del dager slik at etter 18. februar kom 1. mars. Etter det som er anført i Nordby-manuskriptet skulle man kunne trekke den slutningen at manuskriptet er skrevet i forbindelse med overgangstiden. Det kan antagelig dateres til året 1699 eller noe senere.

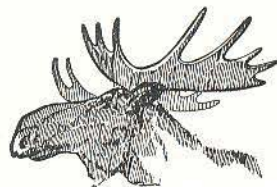
På den tiden var den senere prost Anders Hammer vel 20 år. Det er neppe trolig at han i den alderen har hatt ferdig en husholdningskalender som fordrer såvidt meget erfaring, som boken fra 1957 viser at forfatteren må ha hatt. Det ligger derfor nær å anta at såvel Hammer-manuskriptet som Nordby-manuskriptet må stamme fra en felles kilde. Begge kan i så fall antas å være avskrifter av denne kilde, men med forskjellige trekk som viser at avskriverne også har tilsatt punkter basert på egne erfaringer.

Husholdningskalendernes historie kan man ikke si er skrevet ennu, men i Stigums interessante og leseverdige forord i boken fra 1957 med Hammer-manuskriptet trykt, er det gitt så mange opplysninger, at en løsning av denne oppgaven skulle synes takknemlig. For Ringerikinger må i første rekke spørsmålet om å få trykket Nordby-manuskriptet, reise seg.

JEGEREN -

«medisinmannen» og fortelleren - - han «Sterke-Jon»

Av GUNHILD HAGEN

Jeg ser ham enda for meg — høgreist og bred med sylskarpe øyne under en manke av sølvkvitt hår. Men jeg minnes også hans ansikt når smilet blinket i de isblå øynene og lekte om munnen inne i det store kvite skjegget. For oss som var barn den gang stod det liksom en mur av respekt og mystikk omkring gamle Jon Oprud, der han satt ved peisen med tyristikkene sine. Jeg glemmer dem aldri, tyristikkene til Jon. Svartbrendte stod de stukket inn i sprekken i tømmerveggen ved peisen. Varme og glør var det alltid på ildstedet til gamle Jon, og tyristikkene var fyrtøyet hans. Han karvet og tørket skråtobakken godt før han puttet den i krokpipa og fikk fyr med tyristikka. Den grå røyken hyllet ham snart inn og gjorde ham litt mindre «farlig» for en stund. Men så . . . var røsten der. Den sterke, liksom rumlende røsten fylte den vesle koven og manet fram mystikk og eventyr. Jon var en god forteller.

Men før Jon's tid var det andre menn og kvinner som bodde i Oprud.

Det er ca. 150 år siden en mann ved navn Haagen Amundsen fikk husmandskontrakt på den vesle plassen han hadde ryddet oppe i Vikerlia. Han var gift med Else Tidemannsdatter, og den vesle heimen fikk navnet Oprud. Det fulgte også med en engebråte som kaltes Steinbråten.

Jeg siterer litt av den gamle husmannskontrakten Haagen måtte gi sitt samtykke til hans underskrift, han kunne ikke skrive selv.

Sitat: Haagen skal give i Grundleye Aarligt 2 Spd. skriver Toe Norske Speciedaler for de 6 første aar som Haagen skal arbejde op hos Gaardens Eyer for gamel dag Løn. Og naar Haagen haver Arbejdet Dise Bemelte Toe Speciedaler Aarl. da er han fri for videre Arbeys Pligt hos Verten i første Benevnte sex Aar Som ved Varer til Aares Udgang 1832.

Og En videre Naa Dise Benevnte 6 Aar Erre forbie da skal Haagen svare 4 Spd. Aarl. til Gaardens Eyer på Wiger o.s.v.

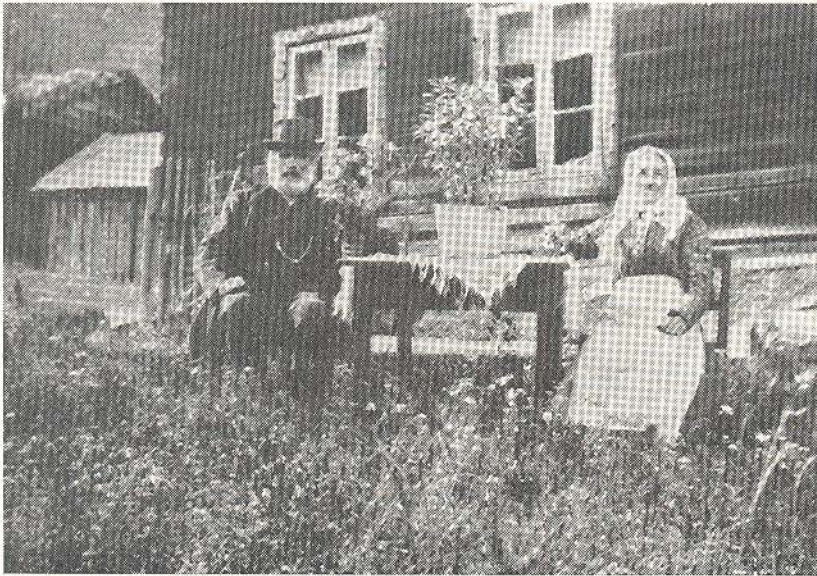
Ni år etter døde Haagen og da ble det hans sønn Gudbrand Haagensen Oprud som bandt seg til den strenge husmandskontrakten med gårdens eier som da var Niels Wiger. Likedan måtte Gudbrand gå med på en kontrakt med sin gjenlevende mor Else Tidemannsdatter Oprud. Det var store krav som ble satt til den unge mann. Jeg siterer litt av den kontrakt Gudbrand hadde med sin mor:

Grundseddell:

Efter for oprettede Contract mellem Niels Hansens Wiger, og afdøde Haagen Amundsen Oprud Wiger Eye, har jeg, Gudbrand Haagensen, indgaaet med min moder Else Tidemannsdatter, paa de Vilkaar.

- 1) At svare til Grundeyeren Niels Wiger Den Grundlæie, 4 Spd. skriver 4 Norske Speciedaler Aarlig, og svare Arbeydes Pligt som Husmand, hver Tid han faaer Bud fra Gaardens Eyer, på Wiger og det for den Dagløn, som har været fra gamel Tid.
- 2) Med den Forbeholdelse af min Moder Else Tidemannsdatter for sin Brugeræt til Pladsen Oprud Wiger Eye, At svare til hende Aarlig Livøre saalenge som min Moder lever, og at samme skal hefte på Pladsen hendes Levetid.

1) Svarer jeg til hende 23 Bpd Bygmel Aarligt, 1/2 Bpd Rugmel Aarligt 1/2 Bpd Malt Aarligt, 1 Skjeppe Spandsk Salt Aarligt 1 Særk og 1 par Skoe Aarligt. Tilligemed 6 Sætting Pottetes Udseæd paa hvad Sted hun vil, Aarligt, tilligemed gjødslet, som gjøres behov dertil. Saa og føder jeg for hende 1 Koe, og toe voxne Sauver Aarligt, o.s.v.

Jon Oprud var glad i å reise. Når noen fra bygda skulle på langtur så som til Kristiania, gikk de som oftest til Jon for å få ham til å følge.

Ja, det var strenge kår for en husmand i de tider, arbeidsdagen ble nok litt av natta med.

Gudbrand Haagensen Oprud ble gift med Kristi Åsterud, som var fra en plass ute ved Ådalselven. Jon Oprud som jeg skal fortelle litt om var sønn av Kristi og Gudbrand Haagensen Oprud.

Jon ble født i Oprud, Viker eie, den 8. juni 1842. Det går mange sagn om Jon, men kanskje det er kjempekraftene hans som huskes best. Folk mener han hadde kreftene etter sin far, som selv først hugg og siden bar byggetømmeret ned fra Vikeria den gangen ny stue skulle bygges i Oprud. Jon fortalte selv om en gang han fikk god bruk for kreftene sine. Han lå på tømmerhugst i Vidalen sammen med karer både fra Ådal og andre bygdelag. Tømmerhuggerne lå i Kjølstadhytta ved Sannvannselva og kjørerne lå i en annen hytte et stykke unna. Blandt disse kjørerne var det en kjempe som det stod en vond skrekk av. Han var ikke snild og verst gikk det ut over en gutt som hadde en svært liten og veik hest.

Gutten ville som alle de andre gjerne få med seg mest mulig på venna, og ble derfor ofte liggende i vegen for kjempen. Da skjelte og smelte kjempen så gutten måtte både tigge og be om «nåde». Jon ble både sint og lei av å se på dette. Og en kveld gjemte han seg ved siden av tømmervegen. Denne kvelden ble det ikke lenge kjempen fikk holde på å pryle gutten. Jon fór fram og grep kjempen i nakken og buksebaken og slengte ham på hodet i snøhaugen. Og Sterke-Jon var borte før noen fikk «sukk for seg». Nå ble det ikke likere enn at både gutten og kjempen trodde det var troll og underjordiske som hadde vært fram-

på. Vettskremt som kjempen ble, hjalp han gutten på rett veg med både hesten og venna. Og siden den kvelden hadde skogsarbeiderne ikke mere bråk med kjempen i Vidalen.

Det manglet heller ikke på «romantikk» og «mystikk» i Jon's liv. En gang drog han langt inn på fjellet for «å dra storauren» som han sa. Det ble uvær og han måtte ta seg fram ned fra fjellet og kom til en fremmed seter. Det var to søstre som stelte på denne seteren. Den ene vakrere enn den andre. Jentene var unge og akkurat denne kvelden var de litt redde og usikre, for den ene kua stod og skulle kalve. De bad tynt og pent om ikke Jon kunne bli hos dem natta over. Jon kom nok til «å kaste sine øyne» på den ene jenten, og ble på seteren til søndagmorgen. Da var det messe i Viker kirke. Jenten fulgte ham over fjellet, og sammen gikk de i kirken den søndagen. «Vakrere jente har aldri gått oppover gulvet i Viker kirke,» var Jon's siste ord om denne hendelsen.

Mystikk var det alltid omkring hans jakt historier. Det var en vår han og en annen kar skulle ligge på Storvikbua og skyte hare på groen. — Jon satt i fjøset og Karl i bua. Vårnatta gikk uten at de fikk se noen hare. Men da karene kom ut på vollen får de se en stor flokk harer komme inn gjennom skigarden og inn på setervollen. I spissen hoppet en stor, svart hare. Denne forsøker Jon å skyte, men ingen kuler biter på den. Karl og Jon skyter i kryss, men troll-haren bare forsvinner inn i skogen med følget sitt. Da roper Jon etter dem at han vil møte dem på samme sted til samme tid neste gang solen stiger over åsen

i øst. Jon og Karl skjønner det er trollharer de har med å gjøre. Så neste morgen sitter de med kryssmerka børseløp ladd med sølvkuler. Og når den svarte trollharen kommer med følget sitt denne morgenen skyter karene så mange harer de vil ha. Men der den svarte haren hadde sittet var det bare igjen en svart flekk på bakken.

Når tia kom og Jon skulle finne seg kone, gjorde han som «Jutulen i Elsrudkollen», han drog over til Grøterudberget for å fri. Oppe i sørenden av Grøterudberget lå det på den tid en husmannsplass som kaltes Åsen. Der fant Jon sin Anne.

Anne og Jon hadde både ku og sau, og enda går det gjetord om de fine lokketonene til Anne fra Åsen. Når bufartsdagen kom drog Anne til Storvikbua på Vikersetra der hun «låg i lag». Da mente folk å høre hennes fine lokk fra Vikerlia og helt hjem til Åsen på østsiden av Sperillen.

Jon var husmand til Viker og måtte svare sine bestemte dagsverk til gården, ved siden av at han måtte onne til egne dyr. Men Jon gikk bred og sikker med ljaen, og ble alltid regnet som den raskeste i «skåret».

Mange slags rare kunster kunne Jon Oprud. Og kanskje det rareste av alt var når han «hugg for vre». Dette var et underlig triks han foretok når folk eller dyr var så uheldig å vrikke sine ben på et eller annet vis. Det fortelles at han gjorde dette mange ganger og resultatet ble alltid tilfredsstillende.

På denne tid var det Else Viker som eide Vikergården, og Jon og Else var gode venner. En gang kom en av hestene nede på gården til å vrikke det ene benet, og ble gående ubrukkelig i hardeste onna. Da sendte Else bud på Jon en kveld. Jon «hugg

hestebenet for vre» og om kort tid var hesten igjen spent for høyvogna.

I skogen fikk han ofte bruk for en annen kunst. Han kunne «stille blod». Dette gjorde han både raskt og effektivt om noen kom til skade. Jon var en god jeger. Og med den gamle mundladningsbørsa satt han mange ganger på bjønnestilling i Skortebekkerberget. Det var så trygt og skuddsikkert å ligge i den gamle «stillinga» oppe i Skortebekkerberget, mente Jon.

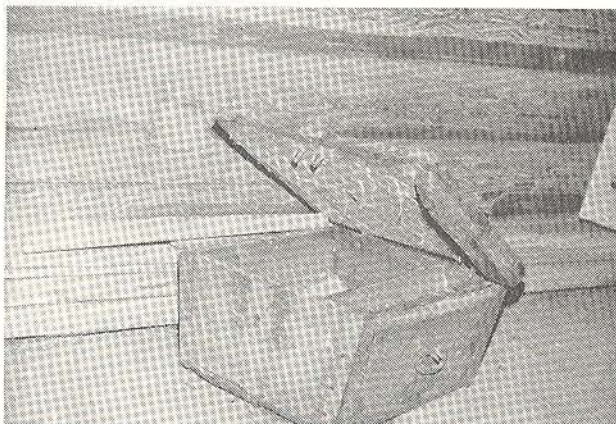
En gang hadde Jon og noen andre jegere lagt ut «åte» i søkken nedunder bergnuten som var så fin å gjemme seg bak for jegera. I mange dager gikk karene og så til «åta» uten at det var tegn til bjønn. Men endelig en kveld fikk de se at bamsen hadde vært frampå. Da de kom denne kvelden var det «oppkast» (gm. uttrykk). Det vil si at bjørnen hadde veltet bort noen av stokkene. Åta denne gangen var en eldgammel hest som ble leiet opp til bjønnestillinga i Skortebekkerberget. Her ble den avlivet og gjemt under stokker og kvist. Nå fikk karene det brenntravelt. «Fortere enn svint» fór de nedover lia og hjem etter niste, for nå skulle de ta denne bjønn, det var de sikre på.

Utpå kvelden fikk bjønnejegerne lagt seg til ovenfor søkken der åta lå. Etter alle merker å dømme skulle de nå få se bjønn komme opp skørta rett imot dem, og rett imot mundladningen... trodde de da... Men hele natta ble de liggende å hutre uten å se livstegn til bjønn. Side i buksebaken og med hengende barter ruslet de bolde jegere nedover mot Skortebekkerhytta da sola steig over åsen i øst.

Men her får de sin største overraskelse. Ca. femti meter fra «stillinga» får de se helt ferske bjønnespor i myra. Nå ble øynene store og litt kvite ble de nok over kjakabeina og, da de skjønnte at denne natta hadde de selv ligget som «bjønneåte» for den lure bamsen i «Skortebekkerberget».

Jon fikk aldri ram på bjønn, men elg skjøt han mange av. Og småvilt var vanlig kost hos Anne og Jon.

Jon Oprud var også godt kjent som en stor skøyer. En gang fortalte han om en vrang og vrien «fant» som kom til Oprud. Det var like innunder jul, og Jon hadde slaktet julegrisen sin dagen før. Nå satt han og brynte kniven sin for å skâlde griselabbene. Både Anne og Jon hadde det travelt og syntes det passet så dårlig å ha denne «fanten» liggende natta over. Men «fanten» bare satt og gnol. Jon brynte og brynte på

Det gamle ferdaskrinet bærer årstallet 1775

Ringvold Gård

Fortsatt fra side 30.

er bare et par eksempler på hva man kan utrette når først energi og interesse er til stede.

I dag er Ringvold med sine over 20 000 frukttrær (300 dekar dyrket mark og 2 200 dekar skog) en av Norges største fruktgårder med godt utbygget motorisert drift. Det er ikke uten stolthet far kan vise frem sine mange medaljer og diplomer for førsteklasses frukt, bær og grønnsaker.

Særoppgave: Ringvold gård.

Kristi Strande 3 Eb. 1971.

Kilder:

Norderhov kommune – Ola Brænden.

Norderhovsboken – August Steinhamar.

3. bind av Ringerikske slekter – A. Lagesen.

Hønen – Runerne fra Ringerike – Sophus Bugge.

Muntlige kilder:

Gunhild Strande f. Skinnes 1917.

Hans Petter Strande 1914.

kniven til den blinket kvass og faretruende i den store neven. Så sa han med den høge, rumlende røsten sin: «Han va større å feitere den je tok i går, Anne...» Jon så på fanten med kvasse øyekast mens han snakket. Ikke viste fanten at det var julegrisen sin Jon siktet til, og redd som fanten ble fór han ut av døra og nedover lia «fortere enn sin egen skygge», som Jon sa.

I dag er de gamle stuene i Oprud borte, bare fjøset og låven står igjen. Stedsnavnet har fått flere bokstaver, og skrives nå Opperud, men uttalen er den samme i bygda.

For 50 år siden kom en ny Anne til Oprud. Det er brordatter til Jon Oprud. Anne K. Oprud, som ble gift med nabosønnen til Oprud, Anders L. Haugen. Og det er disse som kjøpte plassen. Med vid utsikt over bygda og fjorden står det i dag ny bygning på den gamle tomte hvor Haagen Amundsen og Else Tidemannsdatter først ryddet og bygde. De gamle minnene lever og det er nære slektninger etter Anne og Jon som har tatt vare på de gamle brukstingene og de gamle geværene etter forgangerne i husmannsplassen Oprud.

Til

NORDERHOV Ringerike

*O fagre plet som smiler sagnomsust
mens himlen høy og gyldenblank sig velver
vel er du stundom mørk og stormombrust
naar Egirs strenge som i vrede skjelver
Men vikingkvad igjennem sindet gaar
lik sakte sus fra fjærne store bølger
Normannamaalets skalde harpen slaar
og hver en streng en edel saga dølger.
og hver en streng en dele saga dølger.*

*Men som en iling fra det store old
gaar gjennem sindet naar dit navn vi nevner
med sverdesang og sterke slag paa skjold
med syn av drager som til striden stevner
saa ridser Olavs navn et korsets tegn
– det som i blaaberglandets banner maner
til kjærlig daad som er vaart frihets begn
ja kamp mot mørket under lysets faner.*

*Hvor herligt fra stormherjet skjær og baa
at se indover den skjønne daad bak ploegen
hvor akre bølger under himlen blaa
og orgeltoner bruser gjennem skogen
hvor sjøers speil og skyers sølvæglød
mens hist en ensom veirbidt bauta graaner
det er en drøm med eventyrets lød
i glans av fjorder og av fjelleets blaaner.*

*Og medens Egirs evigunge sang
ombruser kjempers grav paa dine strande
og fugle kvadrer mellem blades hang
og baater skjærer gjennem braat og brande
og arnerøken stiger mot det blaa
og hvite maaker over skumsprøyt jager
det ønske stiger frem fra hjertets vraa
at du vaart Norderhov, lenge leve maa.*

Otto F. W. Rode.

REGISTER for heftet «RINGERIKE»

1922 - 1972

PERSONALIA

HEFTE

- 1922 Jørgen Moes søster. (Marie Olava); *E. V.*
 22 Omkring E. M. Færden. *E. V. og G. T.*
 22 August Steinhamar. *G. T.*
 23 Tambur Anders Pedersen Kastet. *G. T.*
 23 Amtskolebestyrer Arnfinn Syversen. *E. V.*
 23 Harald Solberg. *E. V.*
 23 Småstykker (Truls Hønen - Foged Thams). *E. V.*
 24 Om Anna Colbjørnsdatter. *S. Simensen.*
 24 Band-Mart Randine. *Marie Øderaa.*
 24 Paal Putten.
 25 Engebredt Moe. *Sara Moe.*
 25 Per Abrahamson (Hoppopp). *Marie Øderaa.*
 25 Til A. C. Svarstads portrett. *E. V.*
 25 Musikkinstruktør, løytnant Willhelm Gomnes. *E. V.*
 25 Skiløperen Elling Bekken. *E. V.*
 25 Småstykker (Truls Hønen - Ole L. Vaker). *E. V.*
 26 Hans Ødegaard. *E. V.*
 26 Per Snippen (Orelokka). *M. Øderaa.*
 26 Ringeriksslekten Smitt. *Jørgen Erichsen.*
 26 Småstykker. (Klokker Jens Larsen). *E. V.*
 28 Johan Georg Boll Gram. *Einar Dokken.*
 28 Frekk Gryte. *Eldrid W. Ringerud.*
 28 Keiser Dal. *K. Østberg.*
 28 Prost Otto Christophersen. *E. V.*
 28 Småstykker. (H. og F. J. Dunker).
 29 Lundstad, utdødd ringeriksslekt. *A. Lagesen.*
 29 Sara Anders. *H. J.*
 29 Peder Aadnes. *A. L.*
 29 Fylkesskolebestyrer Plau. *E. V.*
 29 Landbruksdirektør Tandberg. *E. V.*
 29 Kirkesanger E. Viker. *Alf Omboldt.*
 29 Siktetkræmner. *E. Dokken.*
 29 Landgraf. *E. V.*
 30 Haagen Olsen Hurum. *V. V.*
 30 Per Friskfant. *S. S.*
 31 Seterens dronning. (Maren Bjørnstad). *Mathilde Lantch.*
 31 Fra Krokskogen. (Hans Evensen). *Lars Lyse.*
 31 Hønenkara. *R. Breien.*
 31 Ole Jølsen, lensmann 1789-96. *A. L.*
 31 Krigere fra Nes i Aadalen 1814. *G. Næsmoen.*
 31 Moltke Moe. *Erik Werenskiold.*
 32/33 Litt om cierne av Øvre Solberg. *H. Johnsrud.*
 32/33 Fra gamle Ringerike (Løitnant Gram). *R. Breien.*
 32/33 Aadalsstubber. *G. C. Bergsund.*
 32/33 Museper. *J. Skøien.*
 33/34 Kand.filos. Anton Hafnor. *G. T.*
 34/35 Om bjørn og bjørnejegere på R.: *E. H. D.*
 34/35 En bergmandsfamilie på Tyrstrand. (Rocher).
A. Viljugrein.
 34/35 Laurits Myra skrøner.
 36/37 Gamle Sundvolden. *V. V.*
 36/37 Flaskerudiana. *Hans Hegna.*
 36/37 Haga gård, Norderhov. *H. Vibe.*
 36/37 En gammel klokke-maker. Syver A. Hurum.
A. Viljugrein.
 38/39 Kandidat Færden på folkemøte . . . *n*
 38/39 Når kandidat Færden kom på aftensitt. *Roar Tank.*
 38/39 Eit ord til Ringerikes ungdom. (Håken Hurum -
 Anton Ramstad). *Olav Hanson.*
 39/40 Gudbrand og Lars. (Maribo).
 39/40 Marigarn' som fisker. (Gleden). *R. T. A.*
 39/40 Lærer i Israel. (kand. Færden).
 39/40 Syngar Hans. *J. S.*
 39/40 Mikkel Gade. *J. S.*
 40/41 Klækken. *Nils Hals.*
 40/41 Major Jürgensen og hans datter Wilhelmine
 Neumann. *A. V.*
 40/41 En høstvandring med Harald Solberg. *E. M. S.*
 40/41 Litt om Hans Nilsen Hauge på R. *K. Døslund.*
 40/41 Om Ådalens største jeger Beddik Amenstuen. *E. H. D.*
 45/46 Krigens ofre på Ringerike 1940-45.
 45/46 Fra far til sønn i 250 år. Hallingby i Ådalen. *Gunda H.*
 46/47 Jonas Ramus. *Kristian Niessen.*
 46/47 Gunnar Tveiten. *Nils Johannessen.*
 46/47 Gudbrand Vassfarplassens jordferd. *J. S.*
 47/48 To Skredsvig-brev. *E. M. S.*
 47/48 Annete Berget.
 47/48 Han Mikkel. (Mikkel Andersen). *E. M. S.*
 48/49 Lagmannen og hans bruk. *Roar Tank.*
 49/50 Rektor H. J. Hammer.
 49/50 Fra Ådal i Thrantertida. (Gulbr. Johnsrud). *O. Lian.*
 49/50 Fredrik Thorkildsen Lehne. *J. G.*
 49/50 Norderhovspresten J. F. Borchgrevink. *Fon Guldal.*
 49/50 Martinius Finneplassen. *Thor Thorsen.*
 49/50 Jørgen Moe-minne på Ringerike. *A. Viljugrein.*
 50/51 Truls på Hønen. *J. G.*
 50/51 Utflyttere forteller fra Ringerike
 (Kirsti-Gulbrand m. fl.). *O. S. Johnsen.*
 50/51 Karen Olsen. *Ellen Hals.*
 50/51 Bygdeoriginaler. *H. J.*
 50/51 Klokker Syver Olsen, Tyrstrand.
 50/51 Hedersbudeia på Vikerfjell. (Karoline Vikermoen).
Thor Thorsen.
 50/51 Ad By gård i Hole. *Johs. Bye.*
 51/52 I brønden og i tjørnet. (Moe). *Knut Listøl.*
 51/52 Hans Gulbrandsen: Norges rikeste mann. *A. Viljugrein.*
 51/52 Om Skjærdalen gård. *H. J.*
 53/54 Gamledoktoren. *Thv. E. Solberg.*
 53/54 Prestevalg og prester i Norderhov 1624 - 1652.
O. D. Amundsen.
 53/54 Hurums dagbok. (Syver Hurum).
 55/56 Sorenskriver Paludan (Ringeriksbeskrivelse).
F. Schjander.
 55/56 Villhelm Nilsen Danielsbråten. *O. Loeshagen.*
 55/56 Lars Pedersen Sundøia. *Peter Lyse.*
 55/56 Ole Fæfeng's bedrifter. *V. V.*
 56/57 Småstubber (Kristian Glaserud). *Peter Lyse.*
 57/58 Nils Hansen Korneliusbråten, en brukskunstner.
Peter Lyse.
 57/58 Begravelses-måter i eldre tid.
 (Borchgrevink - Tandberg). *O. Loeshagen.*
 58/59 Til R. med en dansk maler i 1788. (Erik Paulsen).
F. Schjander.
 58/59 Ola Vee. *E. M. Færden.*
 58/59 Hønenkara. *O. B.*
 58/59 Welhavens reise i Ådalen.
 (Rasmus Bergsund - Kerstigutten m. fl.).
 59/60 Ådalen og Hedalens sagaskriver. (Elling Elsrud). *V. V.*
 61/62 Adam Øhlenschlager Norges reise.
 63/64 På julevandring med Edvard Grieg. *S. Torsteinson.*
 63/64 A' Netta på Krokskogen. (Netta Bjerke). *Tom Blom.*
 63/64 Kornet Ole Ramus. *Per Th. Hvamstad.*
 64/65 I prestelære. (Jørgen Moe hos sogneprest Støren).
F. Schjander.
 64/65 Lars K. Venners beretninger. *S. Mjør.*
 65/66 Karl J. Venners beretninger. *S. Mjør.*
 65/66 Riddergården og slekten Ridder. *Aagot Rynning.*
 66/67 Dagbok fra en tur over Krokskogen.
Biskop Jens Nilsson.

- 66/67 Jonas Ramus og Anna Colbjørnsdatter. *Arne B. Bang.*
 66/67 Engebredt Moe Færden. *Reidar Lund.*
 67/68 Segl fra 1614. (Gulsvik). *Magnhild L. Wedum.*
 67/68 Jørgen Moe en harmoniens mester.
Ingeborg Prytz Fougner.
 67/68 Tanberg og Tanbergmennene i middelalderen.
E. F. Halvorsen.
 68/69 Ringeriksjul (Sara Moe). *Pan.*
 68/69 Historien om «Gleden». (Jørgen Henriksen).
 69/70 Dr. Nils Bryhn.
 69/70 Breien. *Einar Heimås Dokken.*
 70/71 Ringerikes Ungdomslag gjennom 50 år. *Synnøve Kjos.*
 70/71 «Garthusen». *Per Goplerud.*
 71/72 Elling M. Solheim. *Kari Bakke.*
 72/73 Fra teknikkens historie på Ringerike. *Mjør.*

BERETNINGER HEFTE

- 36/37 Sorenskriver Palludans innberetning 1739. *A. V.*
 38/39 Ådalens kirkekuer. *K. G.*
 38/39 Ringeriksbanden. *Ellen Hals.*
 39/40 Båtfart og ferdsel på Tyrifjorden. *A. Viljugrein.*
 39/40 Frå voksterlivet på Ringerike. *O. Hanssen.*
 26 Fra høst til høst 25 - 26. *E. Viker.*
 27 Fra høst til høst. 26-27. *E. Viker.*
 28 Fra høst til høst 27-28. *E. Viker.*
 29 Fra høst til høst. 28 - 29. *E. Viker.*
 40/41 Fra høst til høst 39 - 40. *Ola Brenden.*
 45/46 Fra høst til høst 40 - 45. *Ola Brenden.*
 45/46 Notater om krigshandlinger i Vegårdsfjordingen.
 46/47 Gl. gårdsnavn på Ringerike. *Valdor.*
 47/48 Hønefossnavnet. *H. Løyland.*
 49/50 Hvorledes Ringerike ble til. *W. Werenskiöld.*
 51/52 Biskopferd over R. 1 året 1594. *Roar Tank.*
 54/55 Litt om Mannedauen på Ringerike. *E. Fjeld Halvorsen.*
 55/56 Det offentlige godset på R. etter reformasjonen.
E. Fjeld Halvorsen.
 56/57 Litt om R.gårder i mellomalderen. *E. Fjeld Halvorsen.*
 57/58 Odelsbønner og leilendinger på R. 1624.
E. Fjeld Halvorsen.
 58/59 Odelsbønner og leilendinger på R. 1624.
E. Fjeld Halvorsen.
 59/60 Odelsbønner og leilendinger på R. 1624.
E. Fjeld Halvorsen.
 60/61 Odelsbønner og leilendinger på R. 1924.
E. Fjeld Halvorsen.
 61/62 De første husmenn på R. *E. Fjeld Halvorsen.*
 62/63 Litt om styre og stell på R. i gl.d. *E. Fjeld Halvorsen.*
 64/65 Litt om ettegransking på R. *E. Fjeld Halvorsen.*
 65/66 Skatter og avg. på R. I gl. tid. *E. Fjeld Halvorsen.*
 55/56 Den gyldne Rings bygger og garder. *V. V.*
 59/60 Dragonkampen på Norderhov
 60/61 Husdyrnavn på Ringerike. *H. Fonnum.*
 61/62 Middelalderdokumenter på Ringerike. *H. Fonnum.*
 62/63 Middelalderdokumenter på Ringerike. *H. Fonnum.*
 63/64 Middelalderdokumenter på Ringerike. *H. Fonnum.*
 64/65 Middelalderdokumenter på Ringerike. *H. Fonnum.*
 66/67 Middelalderdokumenter på Ringerike. *H. Fonnum.*
 63/64 Innhøstningsredskaper for 400 år siden. *H. Fonnum.*
 63/64 Pottemakeriet i Hønefoss 1720 - 1850. *R.*
 63/64 Forspill til krigen på R. 1716 og etterspill. *F. S.*
 64/65 Norderhovslaget 28. mars 1716. *Arne B. Bang.*
 65/66 9. april 1940 - 8. mai 1945. *Sigv. Mjør.*
 66/67 Gamle amerikabrev på Ringerike. *H. Fonnum.*
 67/68 Skjøskorpionen i Tyrifjorden. *Leif Størmer.*
 68/69 En 50 km. fottur til Hønefoss. *Otto Autén.*
 68/69 Ivar Wiels beskrivelse av Ringerike.
 69/70 Vor Frues Ridder. *Martin A. Hansen.*
 69/70 Ringerikes Saga. Religiøs og verdslig organisasjon.
A. B. Bang.
 70/71 Ringerike i eldre dokumenter. *Arne B. Bang.*
 70/71 Den første bilen som kjørte over Ringerike. *Peter Lyse.*
 70/71 Kraftutbygginga på Ringerike. *Sigv. Mjør.*
 70/71 Ringerike - et militært sentrum. *Oberst W. Due.*
 71/72 Bjørnekomiteens innbydelse til utryddelsesjakt 1835.
 72/73 Heftet Ringerike 50 år. *Arne B. Bang.*
 72/73 Trefningen i Krokkleiva 1716. *Schjander.*
 72/73 Offersteder på Røyse. *Slåtto.*

STEDER - MINNESMERKER HEFTE

- 24 Museum for Ringerike. *E. Viker.*
 27 Norderhov kirke. *T. Krogsrud.*
 27 Restaureringen av Norderhov kirke. *J. Smith.*
 27 Anna Colbjørnsdatters lysekroner. *G.*
 27 Hole, Vee, Lunder og Hfs. Gamlehjem. *Flere.*
 27 Norderhov og Hfs. Barnehjem. *G.*
 30 Gammel bebyggelse på Ringerike. *H. Vreim.*
 31 Gamle bygninger på Ringerike. *Harald Vibe.*
 31 Fra Ringerikes Museum. *Harald Vibe.*
 31 Hole kirke. *Arnstein Arneberg.*
 32/33 Kirkeruinene på Stein. *H. Vibe.*
 32/33 Fra den gl. bygningskultur på R. (Solberg). *H. Vibe.*
 32/33 Fra de gl. haver på R. *Signe Franserud.*
 32/33 Hole kirke for 200 år siden. *E. Bjørke.*
 33/34 En Middelalderlig kirkefloi. *H. J. Hammer.*
 33/34 Bråten og Veienfunnene. *S. Grieg.*
 33/34 Bygningskultur på R. (Øvre Ask-Ertelia). *H. Vibe.*
 33/34 Hønefoss-bruene i eldre tid. *E. Bjørke.*
 33/34 Ringerikes Museum. *H. Vibe.*
 34/35 Viker kirke. *H. Høieggren.*
 34/35 Opperud i Haug. *J.*
 34/35 Haug kirke. *O. Skrutvold.*
 36/37 Gamle Sundvolden. *V. V.*
 36/37 Um merkelege tre på R. *Olav Hanson.*
 36/37 Gammelt skriv i stein. *Hans Hegna.*
 36/37 Haga gård, Norderhov. *H. Vibe.*
 38/39 Kjerraten i Åsa. *O. B.*
 38/39 Det gl. nikkelverket på Tyristrand. *H. Johnsrud.*
 39/40 Fra Raknehaugen til Halvdanshaugen. *Munin.*
 39/40 Helligisninger på Ringerike. *O. Hanssen.*
 46/47 Gården Steins historie. *Jon Guldal.*
 47/48 Gjermunbofunnet.
 48/49 Viul gård og industri. *E. H. Dokken.*
 48/49 Fra R. gl. byggeskikk. *H. Vibe.*
 49/50 Kongens og Dronningens utsikt. *F. Schjander.*
 50/51 Litt om kjerka på Bønsnestangen. *H- V-.*
 50/51 Presterud på Holleia. *J. A. Samuelsen.*
 51/52 Om kyrkja på Bønsnes. *E. Bjørke.*
 51/52 Kyrkeruinane på Stein. *E. Bjørke.*
 53/54 Krokkleiva. *F. Schjander.*
 53/54 Slepebåten Grev Wedel. *V. V.*
 53/54 Pjåkerud. *V. V.*
 53/54 Forhistorie omkring Stavhella. *Karl Vibe Müller.*
 54/55 Offersteinen ved Rostjern. *O. Loeshagen.*
 54/55 Gravhaugen ved Haugvang. *O. Loeshagen.*
 54/55 Hønensteinen. *H. V.*
 55/56 Gamle tun på de sollyse sletter. *V. V.*
 56/57 Skrift i stein. (Holleia). *F. Schjander.*
 56/57 Fra gård og grend. *V. V.*
 56/57 Sør Hollerud. *H- V-.*
 56/57 Har A. O. Vinje laget teksten til Krokkleivtavlen. *V. V.*
 56/57 Litt om den gl. Fylkesskolen på Ask.
 57/58 Stubbdal. *F. Schjander.*
 57/58 Templet i skogen. (Strømsodd Kapell).
 59/60 Stein kirke. *Peter Lyse.*
 60/61 Steinalderfunn på Ringerike. *H. Fonnum.*
 60/61 Norderhov gl. prestegård forteller. *S. Nymoen.*
 60/61 Krokskogen Almenning. *A. D. Kjornæs.*
 61/62 Krokskogen Almenning. *A. D. Kjornæs.*
 61/62 Sætrangfunnet. *S. Mjør.*
 62/63 Sundvolden. *F. Schjander.*
 64/65 Altertavlen i Bønsnes kirke. *Arne B. Bang.*
 65/66 Hønensteinen. *Arne B. Bang.*
 68/69 Ringerikes Saga. (Stein og S. Kirke). *Arne B. Bang.*
 65/66 Riddergården. *Aa. Rynning.*
 66/67 Hønefoss kom. høyere Almenskole. *Aa. Rynning.*
 68/69 Etter gl. veier i Ådal. *E. H. Dokken.*
 69/70 Hadelands Glassverk.
 69/70 Sommerstemning. (Langs seterveier i Viker). *Gunn*
 70/71 Et og annet fra Krokskogen gjennom årene. *Schjander.*
 70/71 Om Strande og Strandefolket ved Sperillen.
Einar H. Dokken.
 71/72 Hesselberg gård. *Einar Heimås Dokken.*
 71/72 Buskerud-navnet. *Arne Altern.*
 71/72 Lerberg gård. *Einar Heimås Dokken.*
 72/73 Ringvold Gård. *Kristi Strande.*

FORENINGER - BEGIVENHETER
HEFTE

- 22 Skandinaviske studenter i fest på Ringerike for 70 år siden. *E. Vikar.*
 22 Ringerikslaget i Kristiania. *E. Vikar.*
 22 Ringerikes Ungdom. (Ungdomslaget).
 23 Tyristrand Ungdomslag. *A. Hovden.*
 24 Norderhov Ungdomslag i 25 år. *G. Tveiten.*
 25 Tyristrand Ungdomslag.
 26 Friluftsteatret på Kongens utsikt. *E. Bjørke.*
 29 Sommerstevne på Stavhella. *Solveig Espe.*
 31 Hønefoss og Opl. Turistforening. *A. Førstad.*
 34/35 De skandinaviske studenters tur til R. 1851. *E. B.*
 38/39 17. mai fest i Norderhov 1845. *Efter R. Ugeblad.*
 39/40 Aadnes-fest på Vaker.
 38/39 Lunder aneks Mådeholdsforening. *H. Vibe.*
 51/52 Første 17. mai festen på R. *A. Ropeid.*
 51/52 Carl Johan på R. tur 18. aug. 1832. *V. V.*
 53/54 Dans og dramatik. *L. E. W.*
 53/54 Da Holekjerka brandt. *V. V.*
 54/55 Bygdehistorie. (R. Historielag stiftet 1953). *H. F.*
 54/55 Sangen og musikken på Ringerike. *V. V.*
 55/56 Da barnekoppene herjet Ringerike. *J.*
 56/57 Referat fra Hole Herredstyre 2/3 1863.
 56/57 Islendinger på Ringerike. *V. V.*
 58/59 Kongetoget kommer. *Elling M. Solheim.*
 58/59 Orientalist-kongressens besøk på R. 1889. *O. B.*
 65/66 Studentertog 1839. *Fredrik Schjander.*
 66/67 Forsommerstevne. (Kåseri). *E. Sundøen.*
 70/71 Ringerike Ungdomslag gjennom 50 år. *Symmøve Kjos.*
 72/73 Var kongsgarden til Sigurd Syr på Stein? *Løyland.*

SKIKK OG BRUK - FOLKELIV
HEFTE

- 22 Jul på Ringerike. *E. Vikar.*
 23 Hos a Olea. *E. Vikar.*
 24 Godt humør. *E. Vikar.*
 28 Ordtøk fra Ringerike. *E. Vikar.*
 28 Per (Maribo) forteller. *E. Vikar.*
 28 Gamle truer og skikker. *E. Vikar.*
 29 Gamle truer og skikker. *E. Vikar.*
 24 Minner fra en bispevisitas. (Tyristr.) *H. Johnsrud.*
 25 Bygdevise fra Tyristrand. *H. Johnsrud.*
 28 En rydningsmann. (Soknedalen). *H. Johnsrud.*
 30 Litt om skolen på Tyristrand. *H. Johnsrud.*
 39/40 En gårdshistorie fra Tyristrand. *H. Johnsrud.*
 25 Fra gamle dage. (Tyristrand). *Anders Hovde.*
 25 En Ådalstur. *T. Krogsrud.*
 25 Utvandrerne. *H. Johnsrud.*
 26 Når det blåser fra Elsrudkollen. *T. Krogsrud.*
 30 Sterke karer. *T. Krogsrud.*
 26 Minner fra høsten 1905. *H. Johnsrud.*
 27 Over Krokkleiva til Johnsrud. *Trygve Johnsrud.*
 27 Vemodig vakker. *Sara Moe.*
 27 Slektsminner fra 1814. *E. H. Dokken.*
 30 Gamalt frå Ådal. *E. H. Dokken.*
 31 Fossene, Hønefoss og Hen. *E. H. Dokken.*
 36/37 Litt om seterdriften på R. i gl. tid. *E. H. Dokken.*
 46/47 Holleia. *E. H. Dokken.*
 47/48 Litt gammelt frå Vidalen. *E. H. Dokken.*
 27 Far forteller. *S. S.*
 28 Gjennom Vidalen. *S. E.*
 28 Jul og juleskikker på R. *Martin Johannesen.*
 29 I bestemors tid. *Martin Johannesen.*
 29 To husmenn. *E. H. Dokken.*
 30 Brølløpsvise fra R.
 30 Manngard i Holeia. *J. A. S.*
 30 Ordtak fra Ringerike. *Nils Johannesen.*
 31 Den gamle sport «å kaste tor veien». *En ådøling.*
 32/33 Fra det gamle Sundøya. *Lars Lyse.*
 32/33 Ringerikshumor. (Drambot m. m.) *Tyrihans.*
 34/35 Vinternatt på Krokskogen. *Tbv. E. Solberg.*
 34/35 Ringerikshumor. *flere.*
 39/40 På gamle tun ved Sælabunden. *V. V.*
 39/40 Livøre. *E. Bjørke.*
 39/40 Bjørnespor m. m. *Lars Lyse.*
 39/40 Reise frå «Krestjan» i gl. dage. *J. Skoem.*

- 40/41 Fra krigsårene 1807 - 1814. *Ola Brenden.*
 40/41 Finnens bosetning på Krokskogen. *Ola Brenden.*
 45/46 Juleforberedelser i gl. dage. *Karine Burud.*
 45/46 Livøre. *E. Bjørke.*
 46/47 Av Johan Skøiens Optegnelser.
 47/48 Av Marie Engebråten's erindringer. (Skollerud).
 47/48 Litt om det militære liv på Ringerike.
 48/49 Flaksetra. (Krokskogen). *F. Schjander.*
 49/50 Utflyttere forteller fra R. (Thrane-krigen m.m.)
 50/51 Svarte blad av finnens saga. *F. Schjander.*
 50/51 Brågsjømølla. *J. B. Gronlie.*
 51/52 Finnemanntallet for Hole. *F. Schjander.*
 51/52 Om Skjærdalen gård og folkeminne.
 51/52 Folkeliv, seder og skikker. *Utflyttet ringeriking.*
 53/54 Gammelt fra Holeia. *A. Viljugrein.*
 56/57 Vassfaret og utvandringen til Amerika. *Per Hole.*
 56/57 Jan. (om svarving). *Peter Lyse.*
 57/58 Eit og anna fra Lunner. *E. Bjørke.*
 57/58 Finnebosetningen på Nordmarka. *H. Vibe.*
 58/59 Gammelt og nytt fra Ådalen. *V. V.*
 58/59 Utdrag av gammelt fra Ådalen. *O. S. Johnsen.*
 59/60 En bondekones dag for 100 år siden. *Asa Fjeldstad.*
 60/61 Finnefjerdningen. *Tbv. Solberg.*
 61/62 Små glimt fra det gl. Hønefoss. *Aagodt Rynning.*
 62/63 Små glimt fra det gl. Hønefoss. *Aagodt Rynning.*
 63/64 Små glimt fra det gl. Hønefoss. *Aagodt Rynning.*
 64/65 Små glimt fra det gl. Hønefoss. *Aagodt Rynning.*
 63/64 Karjoltiden. *Tbv. E. Solberg.*
 66/67 Minner fra en lykkelig ungdom. *Tbv. E. Solberg.*
 64/65 Gamle skikker. *O. L.*
 68/69 Folk og finner. *Fredrik Schjander.*
 70/71 «Røyertene». *Gunbild Hagen.*
 71/72 Farende folk. *Fredrik Schjander.*
 71/72 Emigrantens egen historie. *Gunbild Hagen.*
 71/72 Ringeriksmålet. *Peter Lyse.*
 72/73 Jul paa Ringerike 1922. *E. V.*
 72/73 Husholdningskalendere for landbruket. *A. B. Bang.*

SAGN - OVERTRU

- 23 Borgkongen i Sandtjernåsen. (Tyristrand). *H. Johnsrud.*
 23 Minner fra asatroens tid. *E. Vikar.*
 23 Skogsliv og huldrehistorier. *Anders N. Karlsrud.*
 24 Fra gamle dage. *flere.*
 25 Ole Melbustad.
 26 Sagnet om Tjuvenborgen. *E. Dokken.*
 26 Sjøormen i Åbbortjern. *I. T. Skagnes.*
 26 Huldra i Ørneberget. *T. Krogsrud.*
 28 Skogsfolk og underjordiske. *H. Johnsrud.*
 28 Småstykker. (Anders Bekken og Tomten - Kobberkjelen i Holsfjorden - Da biskop Bang fikk Svarteboka - Vidalen).
 29 Jutulen i Elsrudkollen. *Knut Rundhaug.*
 29 Vardøger. *S. S.*
 29 Et møte. (Jutulen og Jutulbrua). *E. V.*
 30 Underjordiske og slikt. *R. Tb. Christiansen.*
 30 Gammalt frå Ådalen. *E. Dokken.*
 45/46 Allergodten forteller om Svarteboka og Tyskerkålen.
 47/48 Litt gammalt frå Vidalen. *E. H. Dokken.*
 48/49 Minnekast - Offerroiser - Skreia - Eldste sagnet fra Soknedalen. *J. A. S.*
 48/49 Sølvskatten i Holleia. *A. Viljugrein.*
 49/50 Spøkelsen i Holteseteren. *J. C. deVibe.*
 50/51 Utflyttere forteller. (Underjordiske m. m.)
O. S. Johnson.
 50/51 Huldrehistorier fra Krokskogen.
 54/55 Tirillill Tove. *Erling Hauger - V. V.*
 58/59 Den gamle seterveien til Ringkolltraktene. *O. Loeshagen.*
 59/60 St. Olavs Kilde og Brønn. *F. Schjander.*
 59/60 Overtro. *H. W.*
 60/61 Svarteboka. *F. Schjander.*
 61/62 Verp. *H. Fonnun.*

FORTELLINGER
HEFTE

- 22 Skjærsommernattsdrøm. *G. Tveiten.*
 22 Historien om en bjørn og en kvernkall. *G. Tveiten.*
 23 Keiserdømmet Honolulu. *G. Tveiten.*
 24 I den søte sommer. *G. Tveiten.*

- 23 Hansemanns julegave. *Astrid Iversen.*
 24 Hvorledes det blev nok før til Kranslin. *Astrid Iversen.*
 24 Offeret. *N. R.*
 25 Med vandringsstav i hånd. *E. Tobiassen.*
 25 Alterduken. *E. M. Solheim.*
 29 De sollyse sletter. *Anders Hovden*
 29 Eventyr om Ringerike. *Henr. Wergeland.*
 63/64 Eventyr om Ringerike. *Henr. Wergeland.*
 30 Noen erindringer fra 1905. *M. Johannessen.*
 33/34 Harefot. *Thv. E. Solberg.*
 34/35 Jeg og Ringerike. *Otto Valstad.*
 40/41 Bildet som ser. *Eivind Bergrav.*
 50/51 Gutten og elva. *E. M. Solheim.*
 47/48 To Skredsvig-brev. *E. M. Solheim.*
 53/54 I skomstøtte. *Thv. E. Solberg.*
 54/55 Da Harald Hårdråde var på Sicilia. *I. Refling Hagen.*
 54/55 Bjønn. *Thv. E. Solberg.*
 55/56 Leik. *Thv. E. Solberg.*
 61/62 Til en venn på Eiker. *Thv. E. Solberg.*
 61/62 Også en tiurleik på Holleia. *Thv. E. Solberg.*
 56/57 Lørdagsstemning. *Bondekone.*
 60/61 En haustdag i ådalskogen. *E. Heimås Dokken.*
 62/63 Betraktinger omkring en lampe. *E. M. Solheim.*
 64/65 Skjorta og julegata. *E. M. Solheim.*
 67/68 Julegjester på Lauilseter 1906. *Otto Autén.*
 68/69 Sommeren kommer til Ådalen. *Martin A. Hansen.*
 70/71 John og Simen Velta i bjørnekamp. *Kr. E. Holtz.*
 71/72 Lînerla. *Martin A. Hansen.*
 71/72 Butikken. *Martin A. Hansen.*
 72/73 Ramneberget. *E. H. Dokken.*
 72/73 Jegeren «medisinmannen» og fortelleren han «Sterke Jon». *Gunhild Hagen.*

DIKT HEFTE

- 1922 Nordsetertjernet. *Harald Solberg.*
 23 Hvit hvirvles sneen. *Harald Solberg.*
 30 Bondevise. *Harald Solberg.*
 32/33 Den gamle bygdevei. *Harald Solberg.*
 22 Til de unge. *Evald Sundberg.*
 36/37 Byrmo-grana. *Evald Sundberg.*
 23 Det står en bjerk. *Birgitte Tveiten.*
 23 Firti aar. *Birgitte Tveiten.*
 28 Paa kongens Udsikt. *Jørgen Moe.*
 34/35 Olava Maria. *Jørgen Moe.*
 24 Oktober. *Gunnar Tveiten.*
 31 Pastorale. *Henrik Sørensen.*
 33/34 Ønsket. *Jørgen Moe.*
 33/34 Krokskogen. *Thorvald E. Solberg.*
 36/37 Halvdanshaugen. *Thorvald E. Solberg.*
 38/39 Bruløkkene og Tørje. *Thorvald E. Solberg.*
 33/34 Solnedgang ved Tyrifjorden. *Else Thaulow.*
 34/35 Vikar kirke. *Erling Tobiassen.*
 34/35 Tyristrand. 1524.
 36/37 Seteren. *E. Sundberg.*
 36/37 Broen. *E. Sundberg.*
 38/39 Sagasus. *A. Viljugrein.*
 51/52 Til Johan F. Gram. *Jørgen Moe.*
 51/52 Min barndoms Paradis. *Ingeborg Prytz Fougner.*
 51/52 Sang til Hønefoss. *Ingeborg Prytz Fougner.*
 54/55 Stadt du der i stokk og stein. *X.*
 58/59 Eventyr på Holeia. *Ingrid Tyldum.*
 59/60 Madonna. *Kari Bakke.*
 59/60 Julekveldsklokke. *Kari Bakke.*
 59/60 Synets refleks. *Eva Aasand.*
 60/61 Riddergården. *Elling M. Solheim.*
 32/33 Sommervise fra Ringerike. *Elling M. Solheim.*
 33/34 Vårnatt på Holleia. *Elling M. Solheim.*
 36/37 Ei høstnatt åleine. *Elling M. Solheim.*
 38/39 Gyrihaugen. *Elling M. Solheim.*
 39/40 Solregn. *Elling M. Solheim.*
 40/41 Gro Norge. *Elling M. Solheim.*
 45/46 De som gikk foran. *Elling M. Solheim.*
 45/46 Haugsbygda brenner. *Elling M. Solheim.*
 45/46 Theodor Caspari på Sundvolden. *Elling M. Solheim.*
 46/47 Morgenhymne. *Elling M. Solheim.*
 46/47 Bjørnen og reven. *Elling M. Solheim.*
 47/48 Kong Olavs heimkomst. *Elling M. Solheim.*

- 48/49 Haugsbygda lever. *Elling M. Solheim.*
 49/50 Heimen min. *Elling M. Solheim.*
 50/51 Madonnaen på Bønsnes. *Elling M. Solheim.*
 51/52 Dalen vår. (Soknedalssangen). *Elling M. Solheim.*
 51/52 Barndommens skog. *Elling M. Solheim.*
 53/54 Det evige treet. *Elling M. Solheim.*
 53/54 «Greven» av Tyrifjorden. *Elling M. Solheim.*
 54/55 En liten Biergpreken. *Elling M. Solheim.*
 54/55 Sigurd Syrs høstkvad. *Elling M. Solheim.*
 55/56 Blå mugge. *Elling M. Solheim.*
 57/58 Ringeriksdomen. *Elling M. Solheim.*
 57/58 Templet i skogen. *Elling M. Solheim.*
 58/59 Sommerdager på Skjærhaugen. *Elling M. Solheim.*
 59/60 Drømmeferd til Rugeldalen. *Elling M. Solheim.*
 60/61 Fra treplog til traktor. *Elling M. Solheim.*
 61/62 Trær som trygger. *Elling M. Solheim.*
 61/62 Skogsalme. *Elling M. Solheim.*
 62/63 Rimbrev til Asbjørnsen. *Elling M. Solheim.*
 63/64 Langbråtåvegen. *Elling M. Solheim.*
 63/64 Himmelsmia. *Elling M. Solheim.*
 64/65 Hyrden fra norden. *Elling M. Solheim.*
 65/66 Livstog. *Elling M. Solheim.*
 66/67 Sommerfuglens korte saga. *Elling M. Solheim.*
 67/68 Reisa til Nøkkrosetjernet. *Elling M. Solheim.*
 67/68 Høst på Krokskogen. *Elling M. Solheim.*
 68/69 Mens der var sommer. *Elling M. Solheim.*
 68/69 Den første hestehov. *Otto Autén.*
 69/70 Jonsokkveld på Moe. *Elling M. Solheim.*
 70/71 Solreisen. *Elling M. Solheim.*
 70/71 Røstjensvisa. *Sigu. Mjør.*
 71/72 Gamle Bønsnes Kirke. *Otto Rode.*
 72/73 Harald Solberg. *O. Thommessen.*

SMÅPLUKK HEFTE

- 22 Et par historier fra Ådal. *E. V.*
 23 Tyristrands befolkning. *G. T.*
 24 Paa Auktion. *K. Kj.*
 25 Da Halvor Klemmstad skjøt sin første tiur. *S. S.*
 25 Småstykker. («Perpetuum mobile» - Dobbeltspinning) *E. V.*
 29 Mjøltråverer. *E. D.*
 29 Luftspeiling. *S. S.*
 29 Et 20 års minne. (Bergensbanen). *E. V.*
 29 Anders Bekken. (Svenskekrigen). *E. V.*
 32/33 Et Moe-minne. *Joh. Skoien.*
 32/33 En tiurleik på Holleia. *Bj. Vidar.*
 36/37 Fra Ådal. (Nils Nesmoen). *J. S.*
 39/40 Det har sig ikke så. *Sara. J. S.*
 39/40 Mannen i skinnfellen. (Ådalen).
 45/46 Opphavet til navnet Hønefoss. *K. D.*
 47/48 Den skjønn. (gl. vise).
 48/49 Gammel bearliste fra Haug.
 48/49 Et par folkemelodier fra Ringerike.
 49/50 Krypskytterviser fra Krokskogen 1889.
 49/50 Ein brøllopssang. *v/ E. Bjørke.*
 50/51 Utflyttere forteller. (Glassverk i Ådalen - Lysti - Vidalen m. m.) *O. S. Johnson.*
 50/51 Uppjaga folk. *J. A. Samuelsen.*
 50/51 Den gamle almanakk forteller. *E. S.*
 50/51 Kerstibråtåskjæret i Steinsfjorden. *Karl Wenner.*
 50/51 En vise om klededrakt og skikk i gl. dager. *A. W.*
 53/54 In memoriam. *E. Bjørke.*
 53/54 Om jarnpeisen på Sandumsetra. *E. Bjørke.*
 53/54 Vivat Norge. *V. V.*
 54/55 Vik skysstasjon. *J. D. Grønlie.*
 54/55 Mo og all. *Peter Lyse.*
 54/55 Anna Colbjørnsdatter. (gammel vise).
 56/57 Ringerikshumor. *P. L.*
 59/60 Kølabbrennere i Lunner. *O. B.*
 59/60 En sint elghund. *H. H. W.*
 59/60 Den første sykkelrytter gjennom Ådalen. ca. 1880.
 62/63 En kan lære no av alle en treffer. *H. H. W.*
 62/63 Straffesaker mot dyr. *H. Fonnum.*
 64/65 Skilmålet. Begravelseskikk fra Hallingdal. *H. F.*
 65/66 Et gammelt og underlig vers. *H. F.*
 66/67 Jeg fant -. *F. Schjander.*
 67/68 Anna Colbjørnsdatters underskrift.

Jern
Bygningsartikler

Malerverer
Innredninger
Dører - Vinduer

Teglverksprodukter

Ring Bygg a.s

3501 Hønefoss - Telefon 22711

Modum Bygg

3370 Vikersund - Tlf. 857012

A.S HØNEFOSS ØL- OG MINERALVANNDEPOT

**FRYDENLUNDS BRYGGERI - A.S RINGNES BRYGGERI - A.S SCHOUS BRYGGERI
NORA FABRIKKER A.S**

**Distriktets
leverandør
av øl og
mineralvann**

Adresse:	HENSMOEN Rute 2037 3500 HØNEFOSS
Telefon:	31211